
”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalian koulutusohjelma

Lahdensivu, syksy 2016

Hanne Soukola

LAHDENSIVU

Sosiaalialan koulutus

Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijä

Hanne Soukola

Vuosi 2016

Työn nimi

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää päiväkodin metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta. Tarkoituksena oli saada lasten ääni kuuluviin työn avulla. Työn tavoitteena oli saada tietoa suoraan lapsilta, jotta pystyttiin selvittämään heidän mietteitään, ajatuksiaan ja toiveitaan luonnossa liikkumisesta.

Opinnäytetyön teoreettiset näkökulmat muodostuivat sosiaalipedagogiikasta, varhaiskasvatuksen pedagogiikasta ja luonto- ja ympäristökasvatuksesta. Sosiaalipedagogiikassa tarkasteltiin erityisesti osallisuuden näkökulmaa ja lasten osallisuutta. Varhaiskasvatuksen pedagogiikassa syvennyttiin tutkimuksen kohderyhmänä olleiden lasten ikä- ja kehitystasoon. Luonto- ja ympäristökasvatuksen teoriassa perehdyttiin luontokasvatuksen toteuttamiseen päiväkodeissa, erityisesti metsämörritoiminnan kautta.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena. Tutkimusmenetelmänä käytettiin lasten haastattelua ja havainnointia. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ja havainnoinneissa tutkija oli osallistuva havainnoija. Tutkimukseen osallistui yhteensä kymmenen metsämörriryhmän lasta.

Aineisto analysoitiin käyttämällä apuna sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin avulla tutkimusaineistosta nostettiin esiin seitsemän teemaa. Leikit ja liikkuminen, lelut ja luonnon elementit, havainnointi, säännöt, sosiaaliset suhteet, ruoka sekä toiveet muodostivat tutkimuksen tuloksien teemat.

Lasten haastattelut ja havainnointi tuottivat kattavaa tietoa. Lapset pitivät ulkona liikkumisesta ja luonto tarjosi heille paljon monipuolista tekemistä. Luonnolla oli paljon hyviä vaikutuksia lasten kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Avainsanat luonto, liikkuminen, osallisuus, luontokasvatusta, metsämörritoiminta

Sivut

56 s. + liitteet 1 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Social Services
Social Pedagogical Education

Author

Hanne Soukola

Year 2016

Subject of Bachelor's thesis

“But there's no, like, toys”
Metsämörri group children's thoughts on recreation in nature

ABSTRACT

The aim of this thesis was to examine the thoughts and experiences of children in a metsämörri group regarding recreation in nature. The priority was to make the voice of children heard through this thesis. The aim was to obtain first-hand information from children to determine their thoughts, ideas and hopes on recreation in nature.

The theoretical perspective consists of social pedagogy, early childhood education and care (ECEC) pedagogy as well as outdoor and environmental education. The theory of social pedagogy concentrated on participation and specifically on children's participation. Regarding ECEC pedagogy, the focus was on the age and development stage of the target group in the thesis. In terms of outdoor and environmental education, the thesis looked at the implementation of outdoor education in children's daycare, especially by means of metsämörri activity.

The thesis was conducted as a qualitative study. Interviewing and observing children were used as research methods. The interviews were executed as thematic interviews and in the observation the observer was an involved participant in the activities. Ten children from the metsämörri group took part in this study.

The obtained data were examined using content analysis. Seven themes were discovered with the help of content analysis; playing and recreation, toys and nature elements, observation, rules, social relationships, food and wishes formed the themes for the research results.

The interviews and observation of children's play produced comprehensive information. Children liked recreation and moving outdoors, and nature provided them with versatile activities. Nature had many positive benefits, especially to children's growth, development and learning.

Keywords nature, recreation, participation, nature education, metsämörri activity

Pages 56 p. + appendices 1 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	SOSIAALIPEDAGOGIIKKA	3
2.1	Sosiaalipedagogiikan määrittely	3
2.2	Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksessa.....	4
2.3	Osallisuus	5
3	VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKA	8
3.1	5–6-vuotiaan lapsen kehitys	11
3.2	Liikkuminen ja oppiminen	13
4	LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUS	15
4.1	Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa.....	17
4.2	Metsämörritoiminta.....	18
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA AJANKOHTAISUUS	21
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	23
6.1	Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	23
6.2	Aineiston hankinta.....	24
6.2.1	Lasten haastattelu	25
6.2.2	Havainnointi	26
6.3	Aineiston analyysi	28
6.3.1	Sisällönanalyysi.....	29
6.3.2	Luotettavuus ja eettisyys	30
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	30
7.1	Leikit ja liikkuminen	31
7.2	Lelut ja luonnon elementit	34
7.3	Havainnointi	37
7.4	Säännöt.....	39
7.5	Sosiaaliset suhteet	41
7.6	Ruoka	43
7.7	Toiveet.....	45
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	46
9	POHDINTA.....	49
9.1	Tutkimuksen tulosten pohdinta	49
9.2	Opinnäytetyöprosessin arviointi.....	50
	LÄHTEET	53

1 JOHDANTO

Luonnossa liikkuminen on aina kuulunut ihmisten elämään. Kuitenkin kaupungistuminen ja teknologian kehittyminen ovat muokanneet ja jopa vähentäneet tätä luontosuhdetta. Luonnossa vietetyn ajan sijaan nykypäivänä kulutetaan paljon aikaa istuen ja paikallaan ollen. Tämä liikkumisen vähentyminen on aiheuttanut huolta yhteiskunnallisella tasolla, sillä vain noin puolet suomalaisista liikkuvat terveyden kannalta riittävästi. Suomalaisia halutaan kannustaa liikkumaan enemmän ja luonto olisi tähän tarkoitukseen loistava ympäristö. (Arvonen 2015, 11–12.) Tällä opinnäytetyöllä haluan tuoda oman panokseni lasten luonnossa liikkumisen vaalimiseen ja lisäämiseen.

Luonto tuottaa liikkumisen edistämisen lisäksi monipuolisia hyvinvointivaikutuksia. Tutkimuksilla on todettu, että luonnossa vietetty aika alentaa verenpainetta, rentouttaa ja kohentaa mielialaa. Myös erilaisiin oppimisvaikeuksiin ja ylivilkkauden oireisiin voi löytää apua luonnosta. Luonnon monipuolisten vaikutusten vuoksi, sitä tulisi hyödyntää hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. (Arvonen 2015, 12.) Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäksi luonto voi toimia lasten kehityksen mahdollistajana ja edistäjänä.

Tämän opinnäytetyön aihevalinta tuli sen ajankohtaisuuden lisäksi omista mielenkiinnon kohteistani. Rakastan luonnossa liikkumista vapaa-aikanani, ja haluan yhdistää luonnossa liikkumisen myös tulevaan lastentarhanopettajan työhöni. Olen jo jonkin verran tehnyt päiväkotityötä ja tänä aikana olen päässyt näkemään esimerkkejä, miten luontoa voi käyttää osana päiväkotiryhmän arkea. Tämän opinnäytetyön avulla haluan päästä syventymään aiheeseen vielä enemmän. Haluan opinnäytetyölläni oppia uutta sekä haastaa itseäni tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisena.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään lasten mietteitä, ajatuksia ja toiveita luonnossa liikkumisesta. Tämän opinnäytetyön tavoite on saada lasten ääni kuuluviin. Tavoitteena on selvittää, mitä ajatuksia lapsilla on luonnossa liikkumisesta ja onko lapsilla toiveita aiheeseen liittyen. Lasten mietteitä tutkimalla saadaan selville mahdollisia kehitysehdotuksia toimeksiantaja-päiväkodille. Näiden asioiden tutkiminen on tärkeää, jotta päiväkodin toiminta olisi lapsille mahdollisimman mielekästä ja tavoitteellista.

Teoreettisen viitekehyksen muodostavat sosiaalipedagogiikka, varhaiskasvatuksen pedagogiikka ja luonto- ja ympäristökasvatus. Sosiaalipedagogiikka linkittyy vahvasti osallisuuteen ja osallisuus on yksi tämän opinnäytetyön kantavista teemoista. Varhaiskasvatuksen pedagogiikan näkökulmasta opinnäytetyössä syvennytään lapsen kehityksen eri osa-alueisiin. Näitä kehityksen eri osa-alueita voi tukea järjestämällä monipuolista toimintaa luontoympäristöissä. Luonto- ja ympäristökasvatuksen teoriassa perehdytään etenkin metsämörritoimintaan. Metsämörritoiminta on yksi luontokasvatuksen menetelmä ja tutkimukseen osallistuneet lapset kuuluvat metsämörriryhmään.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutetaan kahdessa osassa. Ensimmäiseen osaan kuuluu lasten haastattelut, joilla pyritään selvittämään lasten mietteitä luonnossa liikkumista kohtaan. Toinen osa on havainnointia, jonka avulla tarkastellaan, miten lasten kuvailemat asiat näkyvät käytännössä. Haastattelua ja havainnointia yhdistämällä pyritään saamaan mahdollisimman monipuolisia ja luotettavia tutkimustuloksia.

Tutkimuksen tuloksista nostetaan seitsemän eri teemaa. Ne ovat leikit ja liikkuminen, lelut ja luonnon elementit, havainnointi, säännöt, sosiaaliset suhteet, ruoka ja toiveet. Tuloksissa näitä teemoja avataan ja kerrotaan, miten nämä teemat muodostuivat haastatteluiden ja havainnoinnin pohjalta. Näiden teemojen avulla voi pohtia, mitkä kaikki eri tekijät vaikuttavat lasten ulkona liikkumiseen. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti sellaisiin tekijöihin, jotka lisäävät lasten viihtymistä luonnossa. Luonnossa viihtyminen luo edellytykset luonnossa liikkumiselle.

Luonto tarjoaa monipuolisen oppimisympäristön, jolla voidaan mahdollistaa lasten kokonaisvaltainen oppiminen. Oppiminen on sitä helpompaa, mitä mielekkäämpää toiminta on. Mielekkyyttä pystyy lisäämään osallistamalla lapset mukaan toiminnan suunnitteluun. Kuulemalla lasten toiveita ja ideoita, on toiminnasta mahdollisuus saada vieläkin mielekkäämpää ja monipuolisempaa.

2 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

Sosiaalipedagogiikka on yksi tämän opinnäytetyön teoreettisista viitekehysistä. Se on sosiaalialan työn yksi lähtökohdista ja sitä voi käyttää osana varhaiskasvatuksessa tehtävää työtä. Koska tämä opinnäytetyö tehdään varhaiskasvatuksen näkökulmasta, ovat erityisinä tarkastelun kohteina sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksessa ja lasten osallisuus.

Sosiaalipedagogiikan teoriasta ja määritelmästä kerrotaan luvussa 2.1. Sosiaalipedagogiikan soveltuvuutta varhaiskasvatukselle käsitellään luvussa 2.2. Luvussa 2.3 tarkastellaan osallisuutta. Tässä opinnäytetyössä halutaan saada lasten ääni kuuluviin, joten siksi osallisuuden käsite on tärkeässä osassa.

2.1 Sosiaalipedagogiikan määrittely

Kurki ja Nivala (2006, 12) kuvailevat, että sosiaalipedagogiikalla on historiansa aikana ollut monia eri määritelmiä. Kuitenkin nykypäivän määritelmä perustuu useimmiten kahtiajakoon. Kahtiajaon ensimmäinen puoli on sosiaalipedagogiikan yleinen tehtävä. Tämä tehtävä on yhteiskunnallista ja sosiaalista kasvatusta. Se auttaa ihmisiä kasvamaan osaksi yhteiskuntaa ja elämään vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa.

Sosiaalipedagogiikan määrittelyn toinen puoli on erityistehtävä, jolla pyritään saamaan etenkin syrjäytyneet ja onnettomana elävät ihmiset paremmin kiinni omaan elämäänsä ja osaksi yhteisöjä, joihin kuulumisen he kokevat merkitykselliseksi. Tätä erityistehtävää toteutetaan ihmisten omassa arjessa. Tavoitteena on parantaa ihmisten elämänlaatua sekä saada ihmiset kehittämään omaa ja yhteisöjensä arkea paremmiksi. (Kurki & Nivala 2006, 12.)

Sosiaalipedagogiikka kiinnittyy vahvasti ihmisten arkeen. Merkittävää on keskittyä juuri siihen todellisuuteen missä yksilöt elävät, jotta voidaan selvittää heidän todellinen arki. Arjen tarkastelulla voidaan kiinnittää huomiota yksilön omiin vahvuuksiin, mutta myös arjen haasteisiin. Tärkeää on saada ihmisistä oman elämänsä subjekteja, eli kykeneviä ja innokkaita vaikuttamaan itse omaan elämäänsä ja ratkaisemaan arjen haasteita. Tämä tapahtuu auttamalla ihmisiä auttamaan itse itseään. Näin lisätään ihmisten omatoimisuutta, arjessa selviytymisen taitoja ja ongelmien ratkaisutaitoja. (Hämäläinen & Kurki 1997, 126.)

Vuorovaikutus ja dialogi ovat välttämättömiä sosiaalipedagogiikan toteutumiselle. Vastavuoroisen dialogin avulla saadaan selvitettyä yksilön arjen rutiineja ja ratkaistua arjen haasteita. On tärkeää keskustella ja antaa ihmisen itse kertoa ajatuksistaan ja tunteistaan. Ihminen itse on oman elämänsä paras asiantuntija. Jokainen yksilö osaa itse parhaiten kertoa tilanteestaan. Yksilön kertomuksia kuuntelemalla saadaan muodostettua näkemystä ihmisen omasta kokemusmaailmasta ja arjesta. Yhteisen ymmärryksen rakentaminen lähtee liikkeelle siitä, kun osataan nähdä ihmiset ja tilanteet sellaisina

kuin ne ovat, ilman tulkintaa ja ennakko-oletuksia. (Hämäläinen & Kurki 1997, 128.)

Suomessa sosiaalipedagogiikan kannalta yhdet merkittävimmistä henkilöistä ovat Juho Hämäläinen ja Leena Kurki. Maailmanlaajuisesti yksi tärkeimmistä henkilöistä on Paulo Freire. Freirelaisessä sosiaalipedagogiikassa toiminta pohjautuu yksilön omaan osallistumiseen, aitoon dialogiin ja päätöksentekoon. Toiminnassa tutkitaan arjen todellisuutta ja pyritään analysoimaan sitä kriittisesti. Freirelaisyydessä halutaan nähdä ihmisen arkeen liittyvä utopia ja unelma paremmasta todellisuudesta ja tulevaisuudesta. (Kurki 2001, 115–116.) Näiden unelmien avulla voidaan tavoitella parempaa arkea ja tulevaisuutta. Unelmia ja toiveita tarkastellaan tämän opinnäytetyön näkökulmasta lisää tuloksissa ja johtopäätöksissä.

Sosiaalipedagogiikkaa kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. Suomessa sosiaalipedagogiikka on vielä suhteellisen uusi teoriasuuntaus. Tästä kertoo se, että ensimmäinen suomenkielinen oppikirja on ilmestynyt vuonna 1997. Voidaan sanoa, että suomalainen sosiaalipedagogiikka vielä etsii tarkkaa määritelmäänsä. (Kurki & Nivala 2006, 12.)

Vaikka sosiaalipedagogiikalla on paljon yhtäläisyyksiä muihin tieteenaloihin, on siihen kritiikin lisäksi suhtauduttu varauksellisesti. Suomessa sosiaalipedagogiikkaan voidaan suhtautua ennakkoluuloisesti, koska täällä on ollut tapana pitää kiinni tarkkarajaisista tieteenalojen määrittämisistä. Suomalaisen sosiaalipedagogiikan näkökulmasta olisi tärkeää saada avointa keskustelua eri tieteenalojen välille. Merkittävää olisi sovittaa tieteenalat yhdessä pohtimaan, miten tukea ihmisiä elämään yhteisöissään ja yhteiskunnassa. Sosiaalipedagogiikalla olisi mahdollisuudet purkaa näitä asetettuja rajoja eri tieteenalojen välille ja rakentaa yhteistä ymmärrystä ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Kurki & Nivala 2006, 12–13.)

Kritiikille on olemassa myös toinen puoli. Sosiaalipedagogiikka itsessään pyrkii kritisemaan yhteiskuntaa ja näin herättelemään ajattelua kohti paremmin toimivia käytäntöjä ja yhteiskunnallisia rakenteita. Yhteiskuntaan liittymisen lisäksi ihmisiä pyritään vapauttamaan huonoista käytänteistä ja epäsuotuisista tapahtumien kierteistä, kuten työttömyydestä, syrjäytymisestä tai yhteiskunnan eriarvoisuudesta. Tällaisella ja aikaisemmin kuvatuilla sosiaalipedagogisella ajattelulla halutaan herätellä myös ihmisen omaa kriittistä ajattelua. Yksilön oma kriittinen ajattelu auttaa ihmistä löytämään oman paikkansa yhteiskunnasta sekä lisäämään toiminnan valmiuksia arjessa selviytymiseen. (Suomen sosiaalipedagoginen seura ry 2016.)

2.2 Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa korostuu sosiaalipedagogisia merkityksiä, vaikka sosiaalipedagogiikka ei vielä ole vakiinnuttanut paikkaansa varhaiskasvatuksen yhteyteen. Sosiaalipedagogiikka rakentuu aina vastamaan kunkin maan ja aikakauden tarpeisiin ja myös suomalainen varhaispedagogiikka muokkautuu näin. Molemmat pedagogiikat pyrkivät vastaa-

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

maan aina ajankohtaisiin kysymyksiin ja ratkaisemaan sen ajan ongelma-kohtia. Ongelmat ja tarpeet voivat olla moninaisia, joten sosiaalipedagogiikka sopii tähän hyvin laajan yhteiskunnallisen vaikuttavuutensa puolesta. (Kurki 2001, 130–131.)

Varhaiskasvattajalle sosiaalipedagoginen ajattelu sopii erinomaisesti, koska kasvattajan tulee olla valmiina kohtaamaan erilaisia tilanteita, perheitä ja lapsia. Yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat myös varhaiskasvatukseen. Tämä voi näkyä esimerkiksi heikkona taloudellisena tilanteena, kun päiväkotien työntekijät joutuvat miettimään säästötoimenpiteitä, tai kun lasten vanhempien työllisyystilanne on epävarma. Nämä yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat omalta osaltaan varhaiskasvatukseen ja sen laatuun. Moninaiset ongelmat ovat erilaisia eri kulttuureissa ja eri aikakausina. Kasvattajan on hyvä tiedostaa nämä asiat, jotta hän osaa kohdata jokaisen lapsen, vanhemman ja perheen yksilöllisesti.

Varhaiskasvatustyön näkökulmasta sosiaalipedagogiikalla on varhaiskasvatukseen hyvin sopivia ajatusmalleja. Ajattelun keskiössä on jokaisen ihmisen ainutlaatuisuus sekä yksilön ja yhteisön välinen suhde. Varhaiskasvatuksessa tämä näkyy niin, että sen tehtävänä on kasvattaa lapsia osaaviksi, menestyviksi ja omatoimisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Lapsia pyritään kasvattamaan niin, että he olisivat oman elämänsä subjekteja eli aktiivisia toimijoita ja oman elämänsä vaikuttajia. Sosiaalipedagogiikassa tärkeää on nähdä ihminen ainutlaatuisena ja arvokkaana yksilönä, joka kasvaa täyteen potentiaaliinsa vasta ollessaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Kurki & Nivala 2006, 13–14.)

Varhaiskasvatuksessa yksilön ja yhteisöjen välinen suhde tarkoittaa sitä, että lapsi nähdään aktiivisena ja omatoimisena toimijana, mutta myös jäsenenä erilaisissa yhteisöissä. Erilaisia yhteisöjä lapselle voivat olla esimerkiksi perhe, päiväkotiryhmä ja harrastusryhmät. Lapsen tulisi saada kokea ryhmään kuuluvuuden tunteita, mutta myös onnistumisen kokemuksia yksilötasolla. Kaikki tämä mahdollistuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja yhteisöjen kanssa. (Ojanen, Ritmala, Sivén, Vihunen & Vilén 2011, 166–167.)

Sosiaalipedagogiikalla on yhteisöllinen ja vuorovaikutuksellinen luonne. Nivala ja Ryyänen (2013, 26) lisäävät vielä, että sosiaalipedagogiikkaan liittyy myös osallisuus. Osallisuudella voidaan tarkoittaa kuulumista erilaisiin ryhmiin ja yhteisöihin sekä osallistumista näiden toimintaan. He kuvailevat osallisuuden toteutuvan juuri yksilön ja yhteisöjen välisessä vuorovaikutuksessa.

2.3 Osallisuus

Osallisuuden avulla saadaan esiin sosiaalipedagoginen näkemys yksilön omasta todellisuudesta, kokemusmaailmasta ja arjesta. Lapset voivat nähdä ja kokea paljon sellaisia asioita, jotka saattavat olla merkityksettömiä aikuisille, mutta lapsille nämä asiat ovat erittäin merkityksellisiä. Näitä asioita ei

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

saa selville ilman, että lapset osallistetaan mukaan toimintaan ja annetaan heidän itse kertoa omista ajatuksistaan.

Lasten osallisuuteen ollaan nykypäivänä kiinnittämässä yhä enemmän huomiota. Tämä näkyy esimerkiksi uudessa varhaiskasvatuslaissa, jonka yleisiin säädöksiin on kirjattu lasten osallisuus. Osallisuuden tulisi näkyä varhaiskasvatussuunnitelman suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lapsille tulisi antaa mahdollisuus tuoda esiin omat mielipiteensä ja kiinnostuksen kohteensa omaa ikä- ja kehitystasoansa vastaavalla tavalla. (Varhaiskasvatuslaki 2015, 7b§.)

Lapsia kuulemalla varhaiskasvattajat voivat vastata lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin. Aikuislähtöisten näkökulmien sijaan, varhaiskasvatuksessa tulisi kuulua lasten oma ääni. Lapset voidaan ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun ja näin tarjota lapsille heidän näköistään varhaiskasvatusta. Tämä vaatii kasvattajilta erilaisten näkökulmien huomioon ottamista, lasten ideoiden toteuttamista ja ideoiden mahdollistamista.

Lasten osallisuuden tavoitteita ovat lasten omien näkemysten ja lapsen oman todellisuuden selvittäminen. Aikuiset voivat tulkita lasten todellisuuden täysin eri lailla, kuin miten lapset itse sen kokevat. Väärien tulkintojen välttämiseksi, aikuisten tulisi osata kuunnella lasten ajatuksia avoimin mielin. Lasten näkökulmat voivat jopa yllättää, koska lapset voivat tuoda esiin sellaisia asioita, joita aikuiset eivät osanneet edes ajatella. Lapset näkevät ja kokevat ympäröivän maailman eri tavalla, kuin aikuiset. (Roos 2016, 19.) Aikuiset voivat päästä osaksi lasten kokemusmaailmaa olemalla läsnä, kuuntelemalla ja antamalla lapsen kertomuksille aikaa.

Lasten näkemysten selvittämisen lisäksi osallisuudella on monia muita tavoitteita. Osallisuuden avulla on mahdollisuus vahvistaa lasten itsetuntoa, lisätä elämänhallinnan tunnetta ja elämän mielekkyyttä sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Kasvattajat pystyvät osallisuuden avulla toteuttamaan lasten kannalta mielekkäitä ratkaisuja sekä lisäämään yhteisöllisyyden ja yhteisöön kuulumisen tunteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 14.)

Osallisuudelle on paljon perusteluja ja tavoitteita. Voisi jopa väittää, että kaikki nämä tavoitteet lähtevät liikkeelle aikuisen toiminnasta. Aikuinen voi nimittäin omalla toiminnallaan mahdollistaa tai estää lasten osallisuuden. Aikuisen väheksyvä suhtautuminen lapsen ajatuksiin ja ideoihin estää lapsen osallisuuden kokemukset. Kannustaminen ja myönteinen suhtautuminen lasten ajatuksiin puolestaan mahdollistavat lasten osallisuuden.

Yksi keino mahdollistaa lasten osallisuus on kerronnallisuus. Kerronnan avulla lapset viestivät omia kokemuksiaan, mielipiteitään ja toiveitaan. Puhheen tuottaminen ei ole merkityksellistä kerronnalle, vaan kerronta voi olla myös toiminnallista. Pienikin lapsi voi toiminnallisella kerronnalla tuoda esiin mielipiteitään. Kerronnallisuuteen sisältyy kaikki ne tavat, joilla lapset pyrkivät viestimään kokemuksiaan. Etenkin pienillä lapsilla leikki on tärkeä kerronnan kanava. Leikin lisäksi kerronnallisuus näkyy lapsen eleissä, il-

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

meissä, äänenpainossa, puheessa ja piirroksissa. Kielellinen kommunikatio täydentää toiminnallisuutta ja auttaa lasta sanoittamaan toimintaansa. (Roos 2016, 41–42.)

Kerronnan moninaisuus asettaa haasteita aikuisille. Aikuisilta vaaditaan herkkyyttä, että he osaavat havainnoida lapsen toiminnasta kerronnallisia merkityksiä. Herkkyyttä vaaditaan etenkin silloin, kun lapsi ei vielä itse osaa sanoittaa toimintaansa. Lapsi voi tarvita aikuisen apua toiminnan sanoittamisessa. Varhaiskasvattajan tulee dokumentoida lapsen toimintaa, jotta voidaan seurata lapsen kehitystä. Kehityksen seuraamisen lisäksi havainnointi ja dokumentointi ovat hyviä välineitä lapsen todellisuuden ymmärtämiseen ja havainnoimiseen. (Roos 2016, 42.)

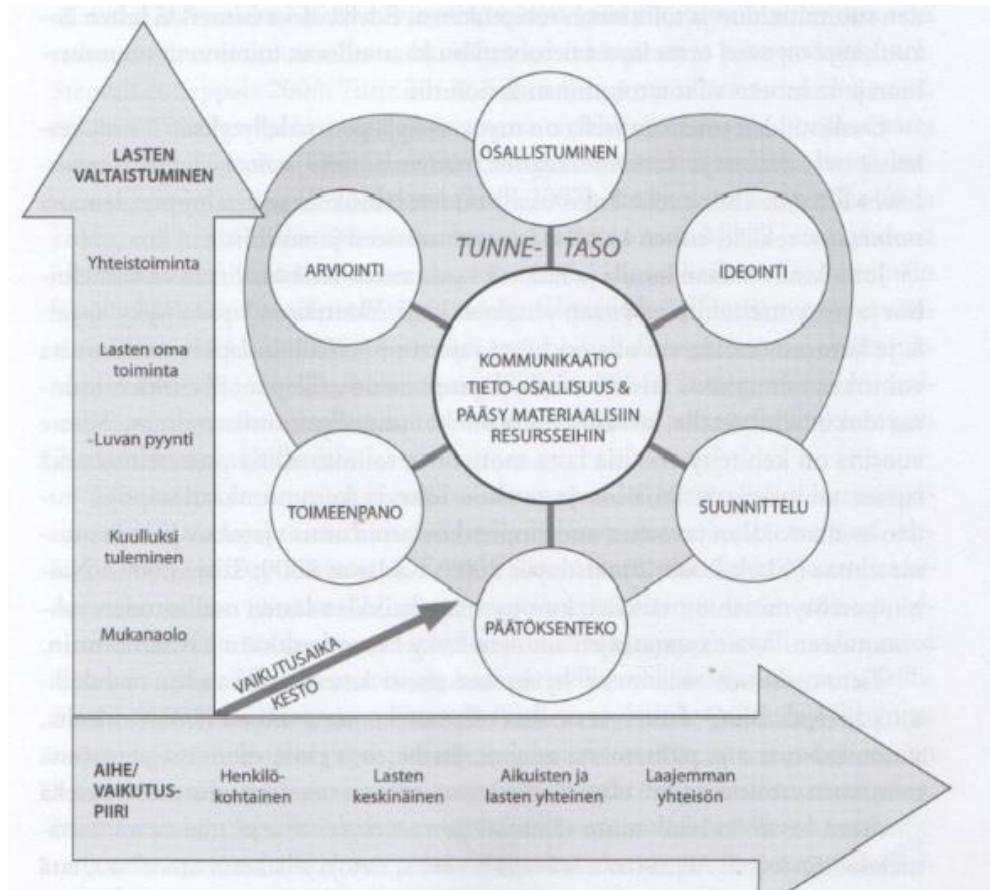
Lasten osallisuutta voidaan tukea keskustelemalla, havainnoimalla, dokumentoimalla, järjestämällä lasten palaveriteita ja haastattelemalla lapsia. Esimerkiksi havainnoinnin avulla aikuinen saa selville, millaisia eri osallisuuden keinoja lapset tarvitsevat. Pienten lasten osallisuus alkaa mukanaololla ja myös pienelle lapselle voi antaa erilaisia osallisuuden mahdollisuuksia. Esimerkiksi lapselle voidaan tarjota muutamaa vaihtoehtoa, joista hän saa valita mieleisensä. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä voidaan tarjota enemmän vaikuttamisen mahdollisuuksia ja keskustella asioista. Aikuinen voi toiminnan suunnittelussa ottaa huomioon lasten ideoita ja toteuttaa niitä. (Roos 2016, 95; Turja 2016, 51–52.)

Aikuisen on osattava luoda turvallinen ilmapiiri, jotta lapset rohkaistuvat kertomaan mielipiteensä ja ideansa. Lasten tulee voida kokea, että heidän mielipiteensä ovat tärkeitä ja ne otetaan huomioon. Aikuisen tulee myös tarjota lapsille tarpeeksi tietoa, jotta lapset voivat osallistua yhteiseen päätöksentekoon. Yhteinen toiminta ja yhteiset kokemukset lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä lisäävät tunnetta hyväksytyksi tulemisesta ja pätevydestä. Nämä edellyttävät sitä, että lapset kokevat, että aikuinen kuuntelee heitä ja, että heidän ajatuksillaan, ideoillaan ja mielipiteillään on merkitys. Osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa. (Turja 2016, 51.)

Lasten osallisuus näyttäytyy hyvin monella tavalla. Kuviossa 1 on kuvattu juuri tätä moninaisuutta. Tässä kuviossa on huomioitu eri vaikutuspiirit, eli ne sosiaaliset suhteet, joissa lasten osallisuus mahdollistetaan tai estetään. Niitä ovat esimerkiksi lasten keskinäiset suhteet sekä lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus. Lasten valtaistumisella tarkoitetaan mahdollisuutta olla mukana toiminnassa, kuulluksi tulemisesta ja mahdollisuutta osallistua yhteistoimintaan. Tällaisen valtaistavan toiminnan avulla lapsi pääsee osallistumaan yhteiseen toimintaan ja päätöksentekoon, kertomaan omia näkömyksiään ja tuomaan esiin omia ideoitaan. (Turja 2016, 49–50.)

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Kuvio 1. Lasten osallisuuden moninaisuus.

Osallisuus mahdollistaa asioiden näkemisen eri tavoin. Aikuiset voivat oppia lapsilta paljon uutta, kun maailmaa tarkastelee lasten näkökulmasta. Uudet näkökulmat herättävät parhaimmillaan aikuisia pohtimaan ja reflektimaan omaa toimintaansa ja miettimään kehitysehdotuksia toiminnalleen. (Roos 2016, 159–161.)

Laadukas varhaiskasvatus vaatii toiminnan jatkuvaa arviointia ja uusien ideoiden pohtimista. Laadukkaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on lasten hyvinvointi. Hyvinvoinnin kokemukset ovat yksilöllisiä, joten myös hyvinvoinnin näkökulmasta lasten omat mielipiteet tulee selvittää ja ottaa huomioon. Yksi lapsi voi kaivata enemmän toimintaa, mutta joku toinen lapsi voi puolestaan kaivata enemmän rauhaa. Lapset itse tietävät nämä kokemuksensa ja aikuisen tehtävä on ottaa näistä selvää. (Roos 2016, 159–161.)

3 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKA

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on mahdollistaa lasten tasapainoinen kasvu, kehitys ja oppiminen. Nämä kolme osa-aluetta muodostavat varhaiskasvatuksen kokonaisuuden ja pedagogisen toiminnan lähtökohdat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikalla tarkoitetaan kasvatuksen ja opetuksen tietoisesti johdettua prosessia, jolla

pyritään tukemaan lasten yksilöllistä kehitystä sekä myös lapsiryhmän kehitystä (Helenius 2008, 52). Tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja varhaispedagogiikkaa käytetään toistensa synonyymeinä.

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on muuttunut ja kehittynyt aikojen saatossa. Varhaiskasvatuksen työntekijälle muutosten tiedostaminen auttaa pohtimaan omia kasvatusajatuksia ja toiminnan perusteluja. Tällainen ymmärryksen rakentaminen auttaa näkemään varhaiskasvatuksen osana yhteiskunnallisia muutoksia ja avartamaan kasvattajan omia näkökulmia. Varhaispedagogiikan historian aikana tapahtuneet muutokset kuvaavat myös sitä, että lasten osallisuuteen ei ole aina kiinnitetty yhtä paljon huomiota.

Kuten sosiaalipedagogiikka, myös varhaiskasvatuksen pedagogiikka muuttuu yhteiskunnan ja aikakauden erilaisiin muutoksiin. Varhaiskasvatuksen pedagogiikan näkökulmasta muutoksen kohteina ovat olleet erityisesti lapsen ja aikuisen väliset suhteet, käsitykset kasvatuksesta ja sen tavoitteista sekä lapsuuden näkeminen. (Karila 2013, 9.)

Lapsuus on nähty erilaisena eri aikakausina ja toiminnan painopisteenä ovat olleet erilaiset näkemykset lapsen oppimisesta, kasvusta ja kehityksestä. Lapsen ja aikuisen välinen suhde on myös läpikäynyt muutoksia. Ennen toiminnassa painottui aikuisjohtoisuus ja lapset olivat vain toiminnan kohteita. Tästä lapsen ja aikuisen välinen suhde on muuttunut kohti lapsia osallistavaa ja lapsilähtöisempää toimintaa. Kasvatuksen tavoitteisiin on vaikuttanut muun muassa varhaiskasvattajien koulutus ja pedagogisen toiminnan kehittäminen. (Karila 2013, 9.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen rakentaminen aloitettiin toden teolla vuonna 1973 säädetyn päivähoitolain myötä. Lapsiryhmän pedagogisesta toiminnasta vastasi yksinomaan lastentarhanopettaja. Lastentarhanopettajat eivät työskennelleet alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä, vaan heidän työnsä painottui ainoastaan 3–6-vuotiaiden lasten ryhmiin. (Karila 2013, 14.)

Pedagogisessa toiminnassa korostettiin lapsiryhmää ja sosiaalisia taitoja. Sosiaalisten taitojen katsottiin kehittyvän juuri toimimalla ryhmässä. Taitavan varhaiskasvattajan ydinosaamisena pidettiin ryhmänhallinnan taitoa, suunnitelmallisuutta ja hyvää organisointikykyä. Toiminnassa painottui aikuislähtöisyys ja lapset olivat enemmin toiminnan kohteita, kuin aktiivisia toimijoita. (Karila 2013, 15–17.)

1980- ja 1990-luvuille tullessa varhaiskasvatuksessa tapahtui muutoksia. Päivähoitajat pystyivät uudenlaisen koulutuksensa myötä osallistumaan pedagogisiin ohjaustilanteisiin. Lastentarhanopettajilla oli kuitenkin yhä päävastuu pedagogiikasta. Tällä aikakaudella aloitettiin kiinnittämään enemmän huomiota päivähoiton kasvatuksellisuuteen. Tämän seurauksena lastentarhanopettajat siirtyivät työskentelemään ja mahdollistamaan pedagogisen toiminnan myös alle 3-vuotiaiden lasten ryhmiin. (Karila 2013, 18–19.)

Ryhmänhallinnan taitojen korostamisen sijaan painotettiin lapsilähtöisyyttä. Lapsilähtöisyys näkyi toiminnan suunnittelussa. Lapsia havainnoidtiin ja heidän omia mielenkiinnon kohteitaan otettiin osaksi toiminnan suunnittelua. Kasvattajat myös havainnoivat lasten kehitystä, jotta jokaiselle lapselle osattiin suunnitella ja tarjota lapsen kehitystä ja mielenkiinnon kohteita vastaavaa toimintaa. Aikuislähtöistä pedagogiikkaa kritisoitiin ja esiin nostettiin enemmän lasten kuulemistä. (Karila 2013, 20–22.)

1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla on painotettu päivähoiton kasvatuksellisia ja opetuksellisia tehtäviä. Tästä kertoo esiopetuksen rakentaminen osaksi suomalaista koulu- ja kasvatusjärjestelmää ja elinikäisen oppimisen näkökulman lisääntyminen. Pienryhmätoiminnasta on tullut yleinen toimintamuoto lapsiryhmille. Tämä perustuu lapsilähtöisyyteen, lapsen yksilöllisyyteen ja lapsen näkemisenä aktiivisena ja omatoimisena toimijana. Pedagogisen toiminnan suunnittelussa korostuu lasten mielenkiinnon kohteiden ja lapsen yksilöllisen kehityksen havainnointi. (Karila 2013, 22–24.)

Haaste tämän ajan varhaiskasvatuksen pedagogiikalle liittyy yhteiskunnallisiin ja erityisesti taloudellisiin tekijöihin. Heikko taloudellinen tilanne vaikuttaa omalta osaltaan varhaiskasvatuksen arjen katkelmallisuuteen. Katkelmallisuuteen voivat vaikuttaa muuttuvat lapsiryhmät, vaihtuvat aikuiset lapsiryhmässä ja vaikeus saada sijaisia. Nämä seikat vaikuttavat pedagogisen toiminnan toteutumiseen ja työntekijöiden työssä jaksamiseen. (Karila 2013, 24–27.)

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka rakentuu suunnittelun ja arvioinnin avulla. Suunnittelussa lastentarhanopettaja käyttää hyödykseen teoretietoa lasten kehityksestä, kasvusta ja oppimisesta. Tämän teoretiedon avulla voi suunnitella lasten eri ikä- ja kehitystasoa vastaavaa toimintaa. Varhaiskasvatuksen suunnittelulle on asetettu yleisiä sisällöllisiä orientaatioita ja pedagogisia tavoitteita, jotka on kirjattu valtakunnallisiin ja kunnallisiin varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteisiin. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2016, 61–62.)

Näiden yleisten varhaiskasvatuksen suunnitelmien pohjalta voidaan muodostaa lapsiryhmälle oma pedagoginen suunnitelma sekä kullekin lapselle oma henkilökohtainen ja yksilöllinen varhaiskasvatuksen suunnitelma. Lapsen varhaiskasvatuksen suunnitelmaan kirjataan tietoja lapsen taidoista ja kehityksen kohteista sekä suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti. Näin saadaan muodostettua käsitystä kunkin lapsen taidoista ja kehityksen kohteista, jotta toiminnan suunnittelu olisi mahdollisimman tavoitteellista. Suunnittelu on jatkuva prosessi, jossa on tärkeä ottaa huomioon lapsen iänmukainen kehitystaso. (Heikka ym. 2016, 61–62.)

Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan liittyy olennaisesti lasten ikätasaisen kehityksen havainnointi ja arviointi. Seuraavaksi kerrotaan tarkemmin 5–6-vuotiaiden lasten kehityksestä ja pedagogisen toiminnan painopisteistä, koska tämä ikäryhmä oli kohderyhmä tämän opinnäytetyön tutkimuksessa.

3.1 5–6-vuotiaan lapsen kehitys

Ihminen on fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kokonaisuus. Kehitys on näiden eri osa-alueiden muodostama kokonaisuus ja siksi ihmisen kehitys on kokonaisvaltaista. Vaikka nämä osa-alueet kulkevat kehityksessä rinnakkain, on kehityksen eri osa-alueita mahdollisuus tarkastella myös erillisinä kokonaisuuksina. Nämä erilliset kokonaisuudet voidaan jakaa fyysiseen kasvuun ja motoriseen kehitykseen, kognitiiviseen eli tiedonkäsittelyn kehitykseen, persoonallisuuden kehitykseen sekä sosiaaliseen kehitykseen. (Ojanen ym. 2011, 64, 134.)

Kognitiivisen kehityksen osa-alueita ovat ajattelu, kielenkehitys, havainto-toiminnot ja muisti. Viisivuotias lapsi osaa kertoa sujuvasti havainnoistaan ja hänellä on kyky kertoa tarinoita. Tässä iässä lapsen puheenkehitys on siinä vaiheessa, että hän osaa kommunikoida monipuolisesti erilaisten ihmisten kanssa. (Ojanen ym. 2011, 136–137.)

Viisivuotiaan lapsen sanavarasto on jo hyvä, mutta silti hän oppii joka päivä uusia sanoja. Puheenkehitys tapahtuu konkreettisesti ja tätä voi hyödyntää esimerkiksi harjoittelemalla tunnistamaan ja nimeämään erilaisia asioita, kuten oman kehon eri osia, luonnosta löytyviä marjoja tai sääilmiöiden eroavaisuuksia. Myös erilaiset käsitteet alkavat tässä iässä saada tarkempia merkityksiä. Viisivuotias lapsi opettelee tunnistamaan näitä erilaisia käsitteitä, kuten välissä, keskellä, vieressä, kaukana ja lähellä. Liikkumisen avulla lapsi oppii näitä asioita vieläkin nopeammin. (Sääkslahti 2015, 159–160.)

Lapsen muisti on viisivuotiaana kehittynyt sellaiselle tasolle, että erilaiset sääntöleikit ovat iso osa lapsen arkea. Tämä on otollista aikaa erilaisten sääntöjä vaativien leikkien ja pelien, kuten erilaisien roolileikkien, kiinniottopelien tai yksinkertaisien pallopelien opetteluun. Lapsen mielikuvitus on rikas myös keksimään omia sääntöjä, leikkejä ja temppuja. Tälle lapsen omalle mielikuvitukselle ja vapaalle leikille tulisi antaa paljon aikaa, jotta mahdollistetaan mielikuvituksen avulla tapahtuva kokonaisvaltainen kehitys ja oppiminen. (Sääkslahti 2015, 160.)

Jarasto ja Sinervo (1997, 52–53) kirjoittavat, että 5–6-vuotiaalle lapselle on ehtinyt muodostumaan mielikuvitukselle vaadittavia elementtejä. Näitä ovat muistikuvien ja kokemusten saaminen sekä elämysten ja sanavaraston kartuttaminen. Mielikuvitus rikastuttaa lapsen leikkiä, koska lapsi osaa antaa leluille erilaisia merkityksiä. Rakennuspalikka voi olla auto tai ulkoa löydetty kivi voi olla hevonen.

Mielikuvitus rikastuttaa myös lasten roolileikkejä. 5–6-vuotias lapsi on otollisessa iässä roolileikeille. Lapsen identiteetti on kehittynyt niin, että hän voi ottaa leikissään erilaisia rooleja pelkäämättä, että hän jää jumiin näihin rooleihin. Roolileikit vapauttavat lapsen leikkimään kuviteltuja olentoja ja hahmoja, ja vaikka ottamaan äidin roolin kotileikissä. Roolileikeissä näkyy lasten tapa käsitellä asioita ja eläytyä aikuisten maailmaan. Leikkejä havainnoimalla voi huomata, millaisia asioita lapsi käsittelee ja millaisia havaintoja lapsi itse on tehnyt ympäröivästä maailmastaan. Roolileikeissä

voi olla katkelmia aikuisten puheesta tai toiminnasta. (Jarasto & Sinervo 1997, 61–63).

Leikkien rikastuttamisen lisäksi mielikuvituksen kehittymisellä on myös muita hyötyjä. Monista tilanteista lapsi voi selvitä helpommin mielikuvituksensa avulla. Odotustilanteet eivät tunnu lapsista niin tylsiltä, jos hän osaa itse keksiä tekemistä odottelun ajaksi. Mielikuvituksesta on apua ongelmanratkaisutaitojen kehittymiseen, sillä hyvä mielikuvitus avartaa lasta näkemään ongelmalle useita ratkaisuvaihtoehtoja. Jos ongelma ei ratkea ensimmäisellä tavalla, lapsi pystyy nopeasti keksimään vaihtoehdoisen tavan toimia. Tämä on hyvä taito kouluun valmistautumisen näkökulmasta. (Jarasto & Sinervo 1997, 52–53.)

Sosiaaliseen kehitykseen kuuluu vuorovaikutustaidot, käyttäytyminen, tunteiden käsittely ja ilmaisu, empatia ja moraalit, vertaissuhteet sekä itsetuntemus. Tämä kehitys tapahtuu suhteessa ympäristön kanssa ja kehitys jatkuu läpi koko elämän. Ympäristön suhtautuminen lapseen muokkaa lapsen omaa käsitystä ja kuvaa itsestään. Lapsi myös muodostaa käsitystä itsestään muiden joukossa ja ryhmän jäsenenä. Ympäristön turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri on tärkeässä osassa tätä kehitystä. Yksi merkittävin sosiaalisen kehityksen ympäristö oman perheen lisäksi on vertaisryhmä. Vertaisryhmällä tarkoitetaan saman ikäisiä lapsia ja kavereita. (Ojanen ym. 2011, 166 – 167.)

Vertaissuhteissaan lapsi harjoittelee vuorovaikutustaitojaan. Lapset ovat luonnostaan kiinnostuneita muista lapsista heidän ympärillään, joten nämä vertaissuhteet luovat areenan sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Ystävyys- ja kaverisuhteet ovat tämän ikäiselle lapselle todella tärkeitä. Leikkiessä muiden kanssa, lapsi oppii toimimista ryhmässä, kuuntelemaan muita, asettamaan ja noudattamaan yhteisiä sääntöjä sekä selvittämään ristiriitoja. 5–6-vuotias lapsi osaa selviytyä tällaisista tilanteista jo melko itsenäisesti, mutta aikuisen tuki ja ohjaus ovat silti tärkeässä asemassa. (Ojanen ym. 2011, 167.)

Viisivuotias lapsi tietää jo sängen hyvin, miten eri tilanteissa kuuluisi toimia, mutta aina säännöistä kiinnipitäminen ei onnistu. Tässä tarvitaan aikuisen läsnäoloa ja kannustusta, että lapsille vahvistuisivat positiiviset käyttäytymisen mallit. Lasten vertaissuhteiden tukeminen on tärkeää. Aikuinen voi olla jo niin vieraantunut lapsen maailmasta, ettei hän osaa nähdä maailmaa lapsen näkökulmasta. Toisten lasten kanssa lapset kohtaavat maailmaa tavalla, jonka vain toinen lapsi voi ymmärtää samalla tavalla. (Ojanen ym. 2011, 167.)

Motorisella kehityksellä tarkoitetaan liikkumisen ja liikkeiden kehitystä. Lapset ovat rohkeita liikkumaan ja kokeilemaan oma-aloitteisesti erilaisia liikkumisen tapoja. Perimä vaikuttaa motoriikan kehittymiseen, mutta suuressa osassa ovat myös ympäristön tarjoamat virikkeet ja mahdollisuudet sekä yksilön oma motivaatio taitojen harjoittelua kohtaan. Yleisesti voisi sanoa, että lapset ovat luonnostaan innostuneita liikkumaan. (Ojanen ym. 2011, 123.)

Motorinen kehitys voidaan jakaa karkea- ja hienomotoriikkaan. Pelkistetysti voidaan kuvailla, että karkeamotorinen kehitys tarkoittaa suurten lihasryhmien hallintaa ja hienomotoriikka on pienten lihasten hallintaa. Karkeamotoriikassa harjoitellaan isojen lihastoimintojen liikkumista ja koordinaatiota, kun taas hienomotoriikassa harjoitellaan muun muassa kädentaitoja ja oikeaa kynäotetta. Karkeamotoriikan kehittyminen tarjoaa paremmat edellytykset myös hienomotoriikan kehittymiselle. (Ojanen ym. 2011, 128.)

5–6-vuotiaat lapset ovat tärkeässä iässä motoristen taitojen oppimiseen. Ennen kouluun menoa ja isoon ryhmään siirtymistä taidot tulisi hallita verrattain hyvin. Tällöin itsenäinen suoriutuminen arjen toiminnoista olisi mahdollista. Haasteen tuo kuitenkin se, että taidollisesti lapset saattavat kehittyä hyvin eri tahtia. Kuitenkin kasvattajan on osattava tarjota kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä, tutustua oman kehonsa mahdollisuuksiin sekä antaa kokeilla eri liikkumisen tapoja. Tämän ikäiset lapset ovat usein kiinnostuneita erilaisista liikkunnallisista peleistä, leikeistä ja tempuradoista. (Sääkslahti 2015, 158–159.)

3.2 Liikkuminen ja oppiminen

Liikunnan avulla voi oppia kokonaisvaltaisesti: fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Siksi liikunnalla on hyvin merkittävä rooli lapsen kokonaiskehityksen kannalta. Karkea- ja hienomotoriikka kehittyvät toiminnan lomassa, yhdessä liikkuminen kehittää sosiaalisia taitoja ja myös kognitiivisia taitoja voi kehittää liikunnan avulla. Yhden asian kehittyminen auttaa kehittymään myös muilla osa-alueilla ja tästä syystä liikkumiselle tulisi antaa paljon tilaisuuksia ja mahdollisuuksia. Kaikki lapset ovat yksilöllisiä ja kehitystä tapahtuu eri tahtiin, joten kasvattajan tulee osata tarjota kaikille lapsille sopivassa suhteessa haasteita ja onnistumisen kokemuksia. (Rintala 2005, 5; Sääkslahti 2015, 151–152.)

Marttila (2010, 61–62) korostaa liikunnan merkitystä lapsilla ja nuorilla, joilla on oppimisvaikeuksia. Liikunnan avulla tuetaan kokonaisvaltaista oppimista, koska liikunnan ansiosta on mahdollisuus tehdä, tunnustella, kokea, liikkua ja tutkia asiaa monella eri tavalla. Monipuolisella toiminnalla ja eri aistikokemuksia tarjoamalla otetaan huomioon erilaiset oppijat ja eri oppimistyyliä.

Liikunta ja liikkuminen parantavat lasten oppimisvalmiuksia. Toiminnan lomassa voidaan opetella erilaisia käsitteitä, kuten lähellä, kaukana tai vieressä. Lisäksi suuntien, kokojen, lukumäärien, muotojen ja värien oppimista voidaan tehostaa liikkumisella. Näin liikunnan avulla voidaan kehittää kielellisiä, matemaattisia ja sosiaalisia valmiuksia. Liikunnan ansiosta saadaan tuotua esiin oppimisen monipuolisuus ja asioita voidaan harjoitella liikkumalla ja käyttämällä hyödyksi eri aisteja. (Huisman & Nissinen 2005, 32–33.)

Oppimisen ja liikkumisen ilo näkyy lapsissa. Iloinen lapsi leikkii, liikkuu ja tutkii ympäröivää maailmaansa. Liikkuminen, koskettaminen ja tunteminen

antavat lapsille erilaisia aistikokemuksia. Näistä kokemuksista syntyy oppimista ja uusien tietojen ja taitojen omaksumista. Lapsille tulisi antaa paljon mahdollisuuksia liikkua ja kokeilla asioita itse, jotta heille mahdollistuvat nämä oppimisen kokemukset. Jokainen lapsi kehittyy omassa tahdissaan ja tätä yksilöllistä kehitystä tulisi aikuisten tukea. Tavoitteena on kasvattaa lapsista oma-aloitteisia, itsenäisiä ja oivalluskykyisiä yksilöitä. (Autio & Kaski 2005, 41.)

Jos lasten oppimisen ja liikkumisen iloa yritetään sammuttaa, se vähentää lasten oppimisen ja liikkumisen halua. Jokainen lapsi on hyvä jossain asiassa ja ammattitaitoinen kasvattaja osaa tarjota jokaiselle lapselle onnistumisen ja oppimisen kokemuksia. Avoin ja positiivinen ajattelu auttavat kasvattajaa löytämään jokaisen lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Suunnittelemalla toimintaa, joka perustuu lasten vahvuuksiin ja mielenkiinnon kohteisiin, innostaa ja motivoi lapsia oppimaan.

Lapsen kykyyn oppia, vaikuttavat monet asiat. Näitä ovat lapsen omat yksilölliset ominaisuudet, motivaatio ja käsitys itsestä oppijana. Suuressa roolissa on myös aikuisen rooli. Aikuisen suhtautumisella lapseen on vaikutusta etenkin lapsen minäkuvan, itsetunnon ja itsetuntemuksen kehittymiseen. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus on merkityksellistä, sillä aikuinen voi omalta osaltaan joko lisätä tai vähentää lapsen liikkumisen iloa. Liikkumisen iloa vähentää se, jos lapsi kokee usein olevansa huono tai kohtaa usein liian haastavia ongelmia. Lapsen kielteinen minäkäsitys vahvistuu huonojen kokemusten myötä ja näin lisääntyy myös lapsen oma käsitys itsestä huonona oppijana. (Ahonen, Viholainen, Cantell & Rintala 2005, 7–9.)

Liikunnallista oppimista voidaan tukea monella tavalla. Aikuisen kannustavan suhtautumisen ja turvallisen ilmapiirin lisäksi tärkeää on leikinomaisuus. Leikinomaisuudessa olennaista onnistumisen kokemuksille ovat epäonnistumisen pelon minimoiminen ja menestymisen pakon välttäminen. Pääasian ei tulisi olla voittaminen, vaan liikkumisen ja yhdessä tekemisen ilo. Leikinomaisuus mahdollistetaan hyvällä etukäteissuunnittelulla, jotta lapsille mahdollistetaan onnistumisen riemu ja sopivat haasteet. Liian vaikeat haasteet lisäävät epäonnistumisen kokemuksia ja itsetunnon kolauksia. (Ahonen ym. 2005, 23–24.)

Leikinomaisuuden lisäksi liikunnallista oppimista tuetaan kannustavalla ilmapiirillä. Kannustavassa ilmapiirissä ryhmä jakaa myönteisiä tunteita keskenään ja toisia kannustetaan. Hyvä ryhmähenki lisää yksilön uskallusta ja yhdessä tekeminen lisää yhteisiä onnistumisen kokemuksia ja ryhmään kuuluvuuden tunteita. (Ahonen ym. 2005, 23–24.)

Liikuntakasvatusta voidaan sen monipuolisen ja kokonaisvaltaisen luonteen ansiosta toteuttaa monessa eri ympäristössä. Ympäristöjä tulisi käyttää monipuolisesti, jotta pystytään tarjoamaan lapsille erilaisia tiloja, toimintoja ja oppimisen mahdollisuuksia. Näitä toimintaa rikastuttavia ympäristöjä voi löytää esimerkiksi luonnosta.

4 LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUS

Luontokasvatus voidaan määritellä ympäristökasvatuksen muodoksi. Luontokasvatukselle erityistä on sen elämyksellinen ja kokemuksellinen luonne, yksilön ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen tukeminen sekä luontotuntemuksen edistäminen. Läheinen termi luontokasvatukselle on ympäristökasvatuksen lisäksi kestävä kehityksen kasvatus. (Nikodin, Kokkonen & Viberg 2013, 26–27.)

Luonto on käsitteenä todella laaja ja sillä voidaankin tarkoittaa monenlaisia ympäristöjä. Yleisin määritelmä luonnolle on metsä, mutta muita luontoon liittyviä ympäristöjä voivat olla puistot, pihat, tienvarret, luontopolut, koulujen ja päiväkotien pihat, leikkikentät ja järvien rannat. Lähiluonto on ihmiselle kaikista tärkein ja sinne on helpoin mennä. Sillä tarkoitetaan ihmisen arkiympäristöä, esimerkiksi kotipihaa, päiväkodin pihaa tai työmatkaa. Lähiympäristö on etenkin lasten kannalta kaikkein tärkein, koska sieltä käsin on helpoin aloittaa ympäristöönsä tutustuminen. (Kangasniemi, Reitti & Sillanpää-Reitti 2009, 17.)

Ympäristön voi jakaa myös rakennettuun sekä rakentamattomiin alueisiin. Rakennettuun ympäristöön kuuluu nimensä mukaisesti kaikki, mitä on ihmisen toimesta rakennettu, esimerkiksi leikkikentät, urheilukentät ja hiihtoladut. Rakentamaton ympäristö puolestaan tarkoittaa tilaa sen luonnollisessa muodossa, kuten metsät, mäet, kolot, pensaat ja järvet. Vain mielikuvitus on rajana ja erilaiset ympäristöt tarjoavat luonnossa liikkumiselle ainutlaatuisia puitteita. Jos aikuisen oma mielikuvitus ei riitä näkemään ympäristön hyödyllisyyttä, kannattaa havainnoida lapsia. Lasten mielikuvituksen avulla jokaisesta ympäristöstä saa rakennettua paikan seikkailulle ja liikkumisen ilolle. (Sääkslahti 2015, 199–200.)

Suomalaisten luontosuhdetta on pidetty kautta aikain hyvänä ja läheisenä. Luontosuhde on kuitenkin muuttunut. Kaupungistuminen ja teknologian kehittyminen ovat lisänneet suomalaisten etäännyttämisestä luonnosta. Nummi on erityisesti huolissaan lasten suhtautumisesta luontoon. Hän kuvaa, että lapsia ei välttämättä viedä enää niin usein luontoon kuin ennen ja näin lasten tietämys luonnosta vähenee. (Nummi 1998, 12.) Vaikka Nummen teos on ilmestynyt vuonna 1998, voidaan näitä samoja huolenaiheita löytää myös 2010-luvulta. Esimerkkejä kerrotaan luvussa 5, Aiemmat tutkimukset ja ajankohtaisuus.

Luontokasvatus tarkastelee ihmisen toimintaa luonnon näkökulmasta. Luonnosta oppiminen on elinikäinen oppimisen prosessi, jossa tullaan tietoiseksi luonnosta sekä omasta roolista luonnon varjelijana, hoitajana ja säilyttäjänä. Yhtenä tavoitteena on saada luotua uskoa ihmisen omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Ihmisiä halutaan herätellä ajattelemaan, että juuri heidän toiminnallaan on vaikutusta luonnon ylläpitämiseksi ja suojelemiseksi. Tiedon välittämisen lisäksi luonto- ja ympäristökasvatuksella voidaan tavoitella herkkyyttä ympäristöä kohtaan, kokemuksia luonnon esteettisyydestä, kokemuksia luonnon ainutkertaisuudesta sekä mielihyvän ja hyvinvoinnin kokemuksia luonnosta. (Matikainen 2008, 155–156.)

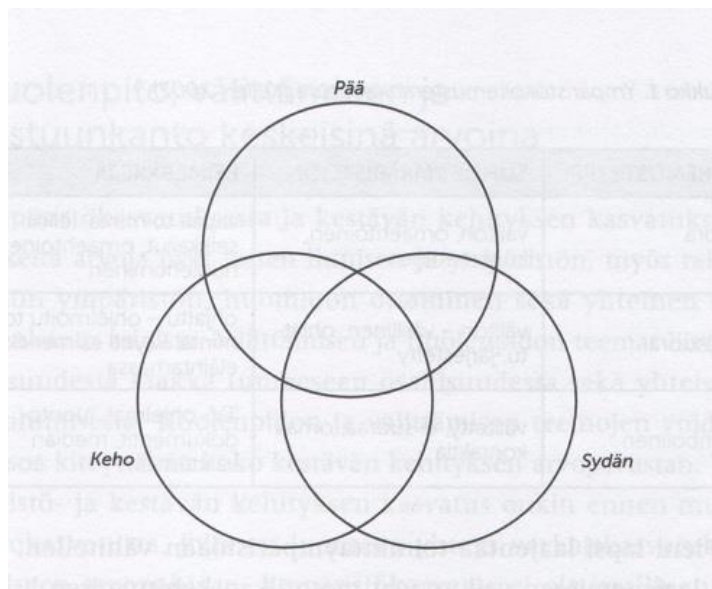
”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Luonto- ja ympäristökasvatuksesta puhuttaessa ei voida olla mainitsematta kokonaisvaltaisuutta. Luontokasvatuksen kokonaisvaltainen luonne sopii lasten kanssa toimimiseen, koska lasten oppiminen tapahtuu kokonaisvaltaisesti. Nummi (1998, 14–15) kuvaa tätä kokonaisvaltaisuutta jakamalla sen aisteihin, elämyksellisyyteen, estetiikkaan ja arjen mahdollisuuksiin.

Aisteja voi luonnossa käyttää monella eri tavalla. Puuta voi esimerkiksi katsella ja etsiä sen oksilta linnunpesiä. Tai tunnustella kaarnaa ja kokeilla miltä se tuntuu kättä tai poskea vasten. Puuta ja sen lehtiä voi myös haistella tai kuunnella miltä tuulen suhina kuulostaa puussa. Aistien erilainen ja monipuolinen käyttö tarjoaa lapsille monenlaisia elämyksiä. Erilaisten elämysten tarjoaminen antaa lapsille erilaisia oppimisen kokemuksia. Arjesta löytyy monia mahdollisuuksia luontokasvatuksen toteuttamiseen. Päiväkodissa opitut käyttäytymismallit siirtyvät parhaassa tapauksessa myös kotiin ja vapaa-ajalle. (Nummi 1998, 14–15.)

Luontokasvatus sopii sen kokonaisvaltaisen ja moniaistisen luonteensa vuoksi hyvin varhaiskasvatuksen osa-alueeksi. Kokonaisvaltaisuutta voidaan kuvata niin kutsutulla kesyp-mallilla (kuvio 2). Keho merkitsee toimimista ja toimintaa, sydän tarkoittaa kokemista ja tuntemista ja pää viittaa tietämiseen ja pohtimiseen. Hyödyntämällä näitä kaikkia, päätä, kehoa ja sydäntä, saadaan mahdollistettua tekemisen ja oppimisen kokonaisvaltaisuus. Toiminta, kokeminen ja pohtiminen ovat yhteydessä muun muassa kielenkehitykseen, käsitteiden ymmärtämiseen ja arvojen muodostumiseen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28–29.)

Kuvio 2. Kesyp-malli.

Marttila (2010, 31) on pro gradu-tutkielmassaan selvittänyt muun muassa luontoliikunnan merkitystä oppimiselle. Tutkielmansa varten hän on haastatellut asiantuntijoita, joilla on laaja kokemus aiheeseen liittyen. Näissä haastatteluissa luonnon merkitystä korostettiin paljon. Luonnon merkitys näkyi esimerkiksi rauhoittumisen paikkana tai harmonian kokemisena. Eräät haastateltavat tiivistivät, että luonto merkitsee kaikkea. Luontosuhde

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

voikin vaihdella tilanteen mukaan riippuen siitä, mitä luontoon on lähdetty tekemään. Tästä syystä luonnon määrittelyyn ei välttämättä tarvitse tehdä rajausta. Siitä mistä yhden ihmisen kokemus luonnosta päättyy, niin toisen ihmisen kokemus vasta alkaa.

4.1 Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2005, 27–28) on kirjattu toiminnan sisällöllisistä orientaatioista ja yksi kappale on luonnontieteellinen orientaatio. Siinä korostetaan lapsen lähiympäristön merkitystä sekä lapsen omaa havainnointia, tutkimista ja kokeilemista. Parikka-Nihti (2011, 55) toteaa, että näitä varhaiskasvatuksen eri sisältö- ja orientaatioalueita voi toteuttaa monipuolisesti luonnossa.

Päiväkodit ovat otollisia ympäristöjä lasten luontokasvatukselle. Arvot ja asenteet alkavat muodostua jo lapsuudessa, joten päiväkodissa voidaan omalta osaltaan olla vaikuttamassa näiden asenteiden syntymiseen. Varhaiskasvattajien myönteinen ja välittävä suhtautuminen luontoon, auttaa lapsia ottamaan mallia tällaisesta toiminnasta. Luontokasvatuksen lomassa lapset voivat oppia paljon erilaisia taitoja, tietoja ja arjessa selviytymisen valmiuksia. Kantavana ajatuksena voitaisiin pitää sitä, että mitä lapsena oppii arvostamaan ja rakastamaan, sitä ei halua aikuisenakaan turmella. (Rosenberg 1993, 1; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 68.)

Lasten luontokasvatuksen tulisi tapahtua pääsääntöisesti lapsen omassa lähiympäristössä. Päiväkodin näkökulmasta tämä lapsen lähiympäristö on päiväkodin piha ja sen lähellä olevat metsä- ja ulkoilualueet. Lasten kanssa on tärkeää tutustua juuri lähiympäristöön, jotta siitä tulisi tuttu ja turvallinen. Tutussa ja turvallisessa ympäristössä lapsi uskaltaa tutkia ja havainnoida ympäristöään enemmän, kuin jos ympäristö olisi täysin vieras ja pelottava. Lähiympäristöön tutustuminen antaa edellytyksiä ja rohkeutta tulevaisuutta ja uusien ympäristöjen kohtaamista varten. (Rosenberg 1993, 3.)

Rosenbergin (1993, 6) mukaan, lasten luontokasvatuksen perusteet ovat ulkona olemisessä ja leikkimisessä. Yksi iso merkittävä tekijä on näiden lisäksi myös luonnossa viihtyminen. Viihtyminen innostaa lapsia toimimaan ja tutkimaan ympäristöään, ja näin he saavat erilaisia oppimisen kokemuksia ja elämyksiä. Lasten omat kokemukset ja havainnot luonnosta antavat huomattavasti paremmat edellytykset oppimiselle, kuin pelkästään sisällä kuvien katselu tai kertomusten kuunteleminen. Luontokasvatus tapahtuu parhaimmillaan juuri luonnossa.

Lapselle ei muodostu käsitystä tai suhdetta luontoympäristöönsä, jos hän ei saa viettää siellä riittävästi aikaa. Tätä suhdetta voidaan kutsua käsitteellä luontosuhde. Luontosuhteen syntymiselle merkityksellistä on luonnossa vietetyn ajan lisäksi eri aistien monipuolinen käyttäminen. Aistien avulla ihminen on yhteydessä sekä ympäristöönsä, että omaan kehoonsa. Eri aistien monipuolinen hyödyntäminen saa aikaan voimakkaita kokemuksia, tunteita ja muistoja. Aistien nähdään olevan suorassa yhteydessä tunnema-

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

ilmaan ja tätä kautta myös luontosuhteelle. Positiiviset kokemukset ja lempipaikassa vietetty aika, ovat merkityksellisiä positiivisen luontosuhteen syntymiselle. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 66–68.)

Luonnossa liikkumisella ja luontokasvatuksella oppii luontotietojen ja -taitojen lisäksi paljon muutakin. Luonnossa voi oppia niin fyysisiä, psyykkisiä kuin sosiaalisiaakin taitoja. Luontoympäristössä liikunnan määrä moninkertaistuu ja se voi tapahtua hyvinkin huomaamatta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 67–68.)

Lapset juoksevat, kiipeilevät, hyppivät, ryömivät ja temppuilevat ulkona. Monipuolinen ja epätasainen maasto sekä erilaiset luonnon elementit rikastuttavat lasten liikkumista. Luonnossa liikkuminen tuo lapsille sopivasti haasteita. Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 68) lisäävät motorikan kehittymisen rinnalle keskittymiskyvyn paranemisen, itsenäisyyden ja omatoimisuuden lisääntymisen, ympäristöstä ja muista ihmisistä huolehtimisen opettelun, havaintojen tekemisen ja ajattelun kehittymisen sekä sinnikkyuden, että pettymysten sietämisen harjoittamisen.

Lasten luontainen tapa toimia, on leikki. Erilaiset ympäristöt tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia leikkiin. Leikit, jossa on tarkoitus mennä piiloon, eivät onnistu sellaisissa paikoissa, missä ei piiloja ole. Rakenteluleikit eivät onnistu, jos tarjolla ei ole rakenteluun tarvittavia materiaaleja tai paikkoja. Leikkipaikat ja päiväkotien pihat rakennetaan yhä turvallisemmiksi ja valmiimmiksi. Tämä saattaa jopa vähentää lasten liikkumista, koska valmiiksi suunnitellussa ympäristössä lapsen mielikuvitus ei pääse valloilleen, liikkumistaidot saattavat kaventua ja leikit yksipuolistua. Luontoympäristön merkitys korostuu juuri mielikuvitusleikkien rikastuttajana ja motoristen taitojen monipuolistajana. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 65, 71.)

Oppimisympäristöillä on vahva merkitys lasten kasvulle ja kehitykselle. Hyvä oppimisympäristö tarjoaa monipuolisia haasteita eri taitojen harjoitteluun, se on vaihteleva ja monipuolinen, se tuottaa esteettistä mielihyvää ja mahdollistaa lasten omaehtoisen liikkumisen ja onnistumisen kokemukset. Nämä kaikki edesauttavat lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Luonto voi oppimisympäristönä olla rauhoittava, terapeuttiivinen ja tuottaa hyvää oloa. Joidenkin tutkimusten mukaan luonnossa oleminen voi vähentää tarkkaavaisuushäiriöitä ja fyysisiä ja henkisiä sairauksia, kuten masennusta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 70–71, 77.)

4.2 Metsämörritoiminta

Luontokasvatusta voi päiväkodeissa toteuttaa metsämörritoiminnan avulla. Metsämörritoimintaa voisi kuvailla lasten luonto- ja ulkoilukouluksi. Sen tavoitteena on saada lapset liikkumaan luontoon ja oppimaan erilaisia asioita luonnosta. Lasten kanssa opitaan tuntemaan luontoa, lapset oppivat liikkumaan ja viihtymään luonnossa sekä pitämään luonnosta huolta. Tavoitteena on kokonaisvaltainen oppiminen, löytäminen, tutkiminen ja pohittaminen. Kaikki tämä tehdään vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa. (Nikkinen 2001, 55.)

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Metsämörritoiminnan kehittäjänä pidetään ruotsalaista Gösta Frohmia. Frohm oli jo 1950-luvulla huolissaan lasten luontosuhteesta, sillä kaupungistumisen seurauksena lapset olivat vieraantumassa luonnosta ja leikit olivat siirtyneet metsästä parkkipaikoille ja kaduille. Luonnosta vieraantumista hän halusi pyrkiä estämään ohjaamalla lapset leikkimään luontoon: metsiin, kallioille ja vesien äärelle. Tähän avuksi Frohm kehitti vuonna 1956 Metsämörri-satuhahmon, vuonna 1957 metsämörrikoulun ja vuonna 1969 ilmestyi ensimmäinen Metsämörri-satukirja. Koulun tavoitteena olivat leikki, luonnon tutkiminen ja luonnosta huolehtiminen. Suomeen metsämörritoiminta rantautui vuonna 1979. (Nikkinen 2001, 11–13.)

Vuosi 1992 oli merkittävä vuosi suomalaisen metsämörritoiminnan kannalta. Silloin solmittiin yhteistyösopimus Suomen Latu ry:n ja ruotsalaisen Friluftsförbundet-ulkoilujärjestön välille. Sopimuksella pyritään kehittämään suomalaista ja suomenkielistä metsämörritoimintaa. Toiminta on kuitenkin edelleen ruotsalaisen Friluftsförbundet-järjestön alaista ja toiminta perustuu tämän ruotsalaisen sisarjärjestön asettamiin tavoitteisiin. (Suomen Latu n.d., 5.)

Metsämörri on satuhahmo, joka auttaa lapsia tutustumaan luontoon, metsään ja sen eläimiin. Se voi olla aikuinen, joka on puettu Metsämörrin vaatteisiin, pehmolelu tai käsinukke. Lapsille voi lukea satuja, joissa Metsämörri ystävineen seikkailee. Sadut, laulut ja leikit auttavat lapsia oppimaan esimerkiksi luonnon tapahtumista ja luonnon suojelemisesta. Metsämörrihahmo on metsämörriohjaajalle työkalu, jota käyttämällä hän saa innostettua ja motivoitua lapset mukaan toimintaan. Mielikuvitusleikkien avulla luonto avautuu lapsille jännittävänä seikkailuna, jossa he itse saavat olla mukana. Leikin, seikkailun ja satujen lomassa Metsämörri opettaa lapsia toimimaan luonnossa ja kunnioittamaan sitä. (Nikkinen 2001, 16–17.)

Metsämörritoiminta tapahtuu mörrimetsässä. Tämä paikka on hyvä valita päiväkodin lähiympäristöstä, jotta sinne kävelemiseen ei kuluisi suhteettoman paljon aikaa ja jaksamista. Valittu metsäpaikka toimii yhteisenä koontumisen paikkana ja sen tulisi aina olla sama paikka. Tämä lisää turvallisuuden tunnetta, kun lapset oppivat tuntemaan metsäpaikan ja tietävät, minne ollaan menossa. Paikan tuntemista ja turvallisuutta edistää myös se, että metsäpaikka ei ole liian iso. Näin lapset oppivat tuntemaan paikan läpikotaisin ja aikuisella on aina näköyhteys kaikkiin lapsiin. Sama metsäpaikka mahdollistaa myös esimerkiksi vuodenaikojen vaihtelun seuraamisen ja havainnoimisen. (Suomen Latu n.d., 14.)

Jokainen metsäretki on erilainen ja jokainen metsämörriohjaaja suunnittelee juuri omalle ryhmälleen sopivan retken. Metsäretkellä olisi hyvä olla aina samanlainen rakenne, jotta lasten turvallisuuden tunne lisääntyisi. Rakenne voi koostua esimerkiksi yhteisestä alkupiiristä, matkasta metsään, metsäpaikalle saapumisesta, ohjatusta toiminnasta, vapaasta leikistä, eväretkestä ja loppupiiristä. Ensimmäisillä retkikerroilla tutustutaan mörrimetsään leikkien ja tutkien. Tärkeää on myös sopia yhteiset säännöt ja keskustella lasten kanssa alueen rajoista. Jokaisen metsäretken tulisi tarjota lapsille turvallista

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

oloa, hoivaa ja huolenpitoa, huomatuksi tulemista, oppimisen mahdollisuuksia sekä leikkimistä. (Suomen Latu n.d., 14–16, 20.)

Metsämörritoiminnan sisällöille vain mielikuvitus on rajana. Erilaiset leikit, lorut, laulut ja tehtävät tarjoavat lapsille monipuolista tekemistä ja oppimisen kokemuksia. Luonnon materiaalit tarjoavat välineitä toiminnalle. Luonnon materiaaleilla ja elementeillä voi harjoittaa karkeamotoriikkaa hyppimällä kantojen päällä tai hienomotoriikkaa poimimalla maasta käpyjä. Lasten kanssa voidaan rakentaa käpyeläimiä tai majoja. Kivillä ja kepeillä voi soittaa musiikkia ja kokeilla, millaisia ääniä luonnon soittimista saa aikaan. Talvella voidaan havainnoida ja etsiä lumesta eri eläinten jälkiä. Syksyllä puista tippuneita lehtiä voidaan lajitella värin tai koon mukaan ja harjoitella luokittelua. Toiminnassa tärkeintä ovat yhdessäolo, kiireettömyys ja ilo. (Suomen Latu n.d., 3, 30, 38, 40.)

Kokemuksellisuus ja elämyksellisyys, ilo sekä kiireettömyys ovat metsämörri-ideologian tausta-ajatuksia. Toiminnassa lapset ovat vuorovaikutuksessa aikuisen, toisten lasten ja luonnon kanssa. Asioita ja elämyksiä koe-taan yhdessä ja samalla harjoitellaan yhteistyötaitoja. Näin voidaan tarjota lapsiryhmälle yhteisiä onnistumisen kokemuksia ja yhteenkuuluvuuden tunteita. Samalla opitaan kunnioittamaan luontoa ja sen asukkaita, saadaan tietoa jokamiehenoikeuksista ja opitaan kasveista ja eläimistä. (Suomen Latu n.d., 8.)

Minkä kuulen – sen unohdan,
minkä näen – sen muistan,
minkä teen – sen ymmärrän.

Kiinalainen sananlasku

Tämä kiinalainen sananlasku tiivistää kokemuksellisen oppimisen merkityksen. Luonnossa oppiminen tapahtuu kokonaisvaltaisten kokemusten kautta. Nikkinen (2001, 33,49) toteaa metsämörritoiminnan taustalla olevan oppimiskäsityksen pohjautuvan lapsilähtöisyyteen, kokemuksellisuuteen ja elämyksellisuuteen. Tähän perustuu myös ajatus siitä, että lapsi oppii asioita parhaiten tekemällä niitä itse. Lapset ovat kokonaisvaltaisia oppijoita, jotka tutkivat ympäristöään käyttäen hyödyksi koko kehoaan ja kaikkia aistejaan. Monipuolinen ja kokonaisvaltainen toiminta tarjoavat oppimisen kokemuksia erilaisille oppijoille.

Metsämörritoiminnassa oppiminen perustuu aikuisen ja lapsen yhteiseen oppimiseen. Lasten esittämiin kysymyksiin voidaan lähteä yhdessä etsimään vastauksia, sen sijaan, että aikuinen vain antaisi lapsille valmiin ratkaisun. Lapset saattavat myös esittää sellaisia kysymyksiä, mihin aikuinen ei osaa vastata. Tällaisissa tilanteissa tärkeää olisi lähteä yhdessä lasten kanssa etsimään ja pohtimaan kysymykselle vastausta. Vastakohta tälle olisi se, että aikuinen vain toteaisi, että ei tiedä ja jättäisi asian käsittelyn siihen. Aikuisen suhtautuminen lapsen kysymyksiin ja luontaiseen haluun oppia voi joko tukahduttaa tai mahdollistaa lapsen oppimisenhalun ja kokemusten kartuttamisen. Näin aikuiset voivat ylläpitää lasten uteliaisuutta,

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

mutta samalla aikuiset voivat myös itse oppia paljon uutta. (Nikkinen 2001, 33–34.)

Nikkisen (2001, 36–37) mukaan lasten oppimisen näkökulmasta tärkeitä osa-alueita ovat kokemukset ja elämykset. Metsämörritoiminnassa oppimisen voidaan katsoa kulkevan kolmivaiheisen prosessin läpi. Nämä kolme vaihetta ovat löytämis-, tutkimis- ja pohtimisvaihe.

Löytämisvaiheessa mahdollistetaan lapsen löytämisen riemu. Kun lapsi innoissaan kertoo aikuiselle löydöksistään, aikuisen on tärkeää eläytyä ja yhtyä lapsen riemuun. Toisessa vaiheessa, tutkimisvaiheessa, lapsi havainnoi löydöksiään tarkemmin. Lapsen huomio kiinnittyy löydetyn asian yksityiskohtiin ja aikuisen tulisi olla mukana sanoittamassa lapsen havaintoja. Aikuiseen tulee tukea lasta ja tutkia yhdessä hänen kanssaan. (Nikkinen 2001, 36–37.)

Kolmas vaihe on pohtimisvaihe, jossa lapset tekevät päätelmiä ja hakevat vastauksia kysymyksiinsä. Tässäkin vaiheessa aikuisen rooli korostuu, koska lapsi tarvitsee aikuista vastaamaan kysymyksiinsä tai auttamaan oikean tiedon löytymiseen. Aikuiseen vastuulla on herätellä lapsen omaa ajattelua. (Nikkinen 2001, 37.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA AJANKOHTAISUUS

Lasten suhteesta luontoon löytyy hyvin tutkimuksia. Etenkin luonnon vaikutuksesta hyvinvoinnille on olemassa kattavasti teoretietoa ja tutkimustuloksia. Tässä opinnäytetyössä keskityn lasten luonnossa liikkumiseen. Lasten liikkumisesta ja luontosuhteesta ollaan huolissaan ja tästä on todistuksena muutamia aiheeseen liittyviä uutisia.

Artikkelissa, joka on alkuperäisesti julkaistu Urheilusanomissa 19.3.2015 (Urheilusanomat 12/2015), kerrotaan kattavasti huolesta lasten vähenevää liikkumista kohtaan. Jutussa todetaan, että viimeaikaisten tutkimusten ja julkaisujen mukaan suomalaiset lapset liikkuvat aivan liian vähän. Artikkeleihin on nostettu Anne Soinin tekemän väitöskirjatutkimuksen tulos, jonka mukaan neljästätoista päiväkodissa tehdyn tutkimuksen mukaan yksikään lapsi ei liikkunut riittävästi. Mittarina käytettiin vuonna 2005 asetettua varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksia, jonka mukaan päiväkotikäisen lapsen tulisi liikkua reippaasti vähintään kahden tunnin ajan päivässä. Samassa artikkelissa oltiin huolissaan lasten ruutuajan, eli television, tietokoneen tai tabletin ääressä vietetyn ajan lisääntymisestä. (Pirinen 2015, Iltasanomat 18.3.2015.)

Tapio (2014, Yle Uutiset 27.10.2014) kertoo artikkelissaan esimerkkiä koulusta, jossa kouluopetusta toteutetaan luonnossa. Opetussuunnitelma on täysin sama, kuin muissakin kouluissa, mutta tässä koulussa opetettavat asiat pyritään linkittämään mahdollisimman paljon luontoon. Näin lapsille tarjotaan kokonaisvaltaisempia kokemuksia, verrattuna tavalliseen luokassa tapahtuvaan opetukseen. Artikkelissa mainitaan, että yksi merkittävin syy

luontokasvatuksen tarjoamiseen lapsille on lasten luontosuhteen varjeleminen. Lasten luontoyhteys halutaan säilyttää ja luonto on monipuolinen paikka erilaisten asioiden opetteluun. Artikkelissa mainitaan myös huoli lasten ruutuajan lisääntymisestä sekä vanhempien väsymyksestä ja kiireestä. Nämä asiat vaikuttavat artikkelin mukaan lasten luontosuhteen vähenemiseen.

Lasten luontosuhdetta on pyritty parantamaan järjestämällä tapahtuma, Suomen lasten metsäretkipäivä. Päivä järjestettiin ensimmäisen kerran 12.4.2016 ja sen tarkoituksena oli saada lapset tutustumaan metsiin. Syy metsäpäivän järjestämisen taustalla on tutkijoiden huoli lasten luonnossa liikkumisen vähentymisestä. Tutkijat ovat huomanneet, että lapset eivät liiku metsässä yhtä paljon, kuin aiemmat sukupolvet. Metsäretkipäivän järjestämisellä halutaan innostaa lapsia metsäretkeilyyn ja kannustaa lapsia luontoon. Metsässä liikkuminen on terveellistä ja siellä on tilaa mielikuvitukselle ja leikeille. Samalla lapsille voidaan opettaa erilaisia asioita, kuten jokamiehenoikeuksia ja kasvien ja eläimien tunnistamista. (Fröman 2016, Helsingin Sanomat 15.4.2016.)

Näiden uutisotsikoiden avulla tuon esille tämän opinnäytetyön aiheen ajankohtaisuuden. Jo johdannossa kerrottu huoli lasten liikkumisen ja luontosuhteen vähenemisestä saa näin vahvistuksen ja yhteiskunnan tasolla merkityksellisyyden. Lasten liikkumisesta ja luontosuhteesta todella ollaan huolissaan.

Luonto ja liikunta ovat suosittuja teemoja ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä. Kohderyhmiä ovat esimerkiksi lapsiperheet, mielenterveyskuntoutajat, vanhukset ja päiväkodit. Luonnosta ja liikunnasta ollaan selvästi kiinnostuneita hyvinvoinnin edistämisen näkökulmista.

Annukka Leinonen Hämeen ammattikorkeakoulusta on vuonna 2015 tehnyt opinnäytetyön nimeltään ”Voimaannuttava luonto: Lapsiperheiden näkemyksiä luonnon hyvinvointivaikutuksista”. Työssään hän on pyrkinyt selvittämään luonnon hyvinvointivaikutuksia ja tavoitteena oli kartoittaa lapsiperheiden luontosuhdetta ja kehityskohteita. Hän toteutti kyselyn lasten vanhemmille päiväkodissa ja sosiaalisessa mediassa. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että luonto lisää perheiden hyvinvointia, luonto toimii rauhoittumisen paikkana ja luonnossa oleminen lisää perheen yhteistä aikaa. (Leinonen 2015.)

Tuula Junttila Karelia-ammattikorkeakoulusta on vuonna 2014 saanut valmiiksi opinnäytetyönsä aiheesta: ”Lasten ja nuorten luontoharrastukset ja kiinnostus luontokerhotoimintaan”. Hän on otsikon mukaisesti pyrkinyt selvittämään lasten ja nuorten luontoharrastuksia ja kiinnostusta luontokerhotoimintaa kohtaan. Idea hänen työlleen lähti myös huolesta, että lapset eivät enää liiku tarpeeksi luonnossa tai saa luonnosta kokemuksia. Hän haastatteli lapsia ja toteutti kyselyn lasten vanhemmille sekä peruskoululaisille. Tutkimukseen osallistuneet lapset eivät olleet päiväkotikäisiä. Tutkimuksen tulosten mukaan lapset ja nuoret ovat kiinnostuneita luonnossa liikkumisesta ja he toivoisivat enemmän ohjattua toimintaa luonnossa. (Junttila 2014.)

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Maarit Marttila on liikuntapedagogiikan Pro gradu-tutkielmassaan tutkinut seikkailu- ja elämyspedagogista luontoliikuntaa oppimisen ja mahdollisten oppimisvaikeuksien näkökulmista. Hän on työssään haastatellut neljää seikkailukasvatuksen asiantuntijaa ja kerännyt laajasti teoretietoa aiheesta. Tutkimuksen tuloksissa mainitaan seikkailukasvatuksen positiiviset vaikutukset oppimiselle. Nämä positiiviset vaikutukset syntyvät yhteistoiminnan ja kokonaisvaltaisen oppimisen ansiosta. Seikkailukasvatuksen kuvataan vahvistavan itsetuntoa ja tukevan arjessa selviytymisen taitoja. (Marttila 2010.) Tämä työ on toiminut suurena innoittajana oman opinnäytetyöni tekemiseen. Marttilan tutkielma on ollut suuri inspiraation lähde ja yksi tämän opinnäytetyön lähdeeteoksista.

Kaiken kaikkiaan luonnon hyvinvointivaikutuksia, luonnossa liikkumista ja lasten suhdetta luontoon on tutkittu hyvin. Aiheet ovat yhteiskunnallisesti kiinnostavia ja niistä myös uutisoidaan paljon. Tälle opinnäytetyölle halusin tuoda hieman erilaisen näkökulman. Suurimmassa osassa muita opinnäytetöitä aihetta ei ollut tarkasteltu pelkästään lasten näkökulmasta. Tästä syystä lasten mietteet luonnossa liikkumisesta nousi oman opinnäytetyöni kantavaksi teemaksi.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Seuraavissa luvuissa kuvaan opinnäytetyöni tutkimustehtävää ja -kysymyksiä, aineiston hankintaa ja aineiston analyysistä. Aineiston hankinnassa on eritelty kaksi eri aineistonkeruumenetelmää: lasten haastattelu ja havainnointi.

6.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Opinnäytetyöni tutkimustehtävä on selvittää lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta. Tähän tehtävään haen vastauksia kahdella tutkimuskysymyksellä. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä ajatuksia ja toiveita päiväkodin metsämörriryhmän lapsilla on luonnossa liikkumisesta?
2. Miten nämä lasten mainitsevat asiat näkyvät käytännössä?

Tutkimuksessa on kaksi vaihetta. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluvat lasten haastattelut, joilla pyrin saamaan vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Toinen vaihe on lasten ulkoilun havainnointia. Havainnoinnin avulla etsin vastausta toiseen tutkimuskysymykseen. Haastatteluista ja havainnoista pyrin löytämään yhtäläisyyksiä, jotta tutkimuksen tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia. Tutkimustehtäväni on selvittää lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta. Tämä tutkimustehtävän asettelu mahdollistaa kaikenlaisten mietteiden, ideoiden ja ajatusten huomioimisen.

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tämä johtuu siitä, että tutkimuksessa haluan selvittää juuri lasten mietteitä, ajatuksia ja toiveita. Hakala (2015, 22) kuvaa laadullisen tutkimuksen yhdeksi tavoitteeksi

tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden omien mielipiteiden ja tulkintojen selvittämisen ja esiin nostamisen. Laadullista tutkimusta käytetään erityisesti silloin, kun halutaan antaa ääni tietyille ihmisryhmälle, esimerkiksi lapsille.

Opinnäytetyöni tavoite on saada lasten ääni kuuluviin. Tavoitteenani on selvittää, mitä ajatuksia lapsilla on luonnossa liikkumisesta ja onko heillä jotain toiveita aiheeseen liittyen. Toimeksiantaja-päiväkodista pyydettiin, että voisin kiinnittää huomiota siihen, miten lapset käyttävän luonnon materiaaleja leikeissään. Tämän pyynnön taustalla on halu saada selville, tarvitsevatko lapset päiväkodin ulkoilutilanteisiin leluja tai muita välineitä. Lapsen mietteitä tutkimalla saadaan selville mahdollisia kehitysehdotuksia päiväkodille. Näiden asioiden tutkiminen on tärkeää, jotta päiväkodin toiminta olisi lapsille mahdollisimman mielekästä ja tavoitteellista.

Lapset voivat kokea paljon sellaisia asioita, joiden merkitykset eivät aina ole aikuisille selviä. Asiat, jotka ovat aikuisille merkityksellisiä, saattavat olla hyvin merkityksellisiä lapsille. Näitä lasten kokemia merkityksellisiä asioita ei saa selville ilman lasten osallisuutta ja kuulemista.

6.2 Aineiston hankinta

Tutkimukseeni osallistui yhteensä kymmenen lasta ja he kaikki olivat syntyneet vuonna 2010. Yhteistyöpäiväkodiksi valitsin sellaisen päiväkodin, jossa toteutetaan metsämörritoimintaa. Tällä halusin varmistaa, että luonto, metsä ja siellä liikkuminen olisivat lapsille tuttuja aiheita. Näin loin otolliset edellytykset sille, että saisin kerättyä mahdollisimman hyvää aineistoa tutkimukselle. Lasten on helppo kertoa aiheesta, joka on heille jo entuudestaan tuttu. Tutkimukseen osallistuneet lapset kuuluivat metsämörriryhmään.

Opinnäytetyöni aineiston keruun suoritin huhtikuussa 2016. Haastattelukertoja oli kolme ja niihin osallistui yhteensä kahdeksan lasta. Ensimmäiseen ja toiseen haastatteluun otti osaa kolme lasta ja kolmanteen haastatteluun kaksi lasta. Kaikkia tutkimukseen osallistuvia kymmentä lasta en haastatellut, koska kaikki lapset eivät olleet päiväkodissa paikalla niinä päivinä, kun olin suorittamassa haastatteluja. Kuitenkin ryhmän lapsista sain hyvän otannan ja haastatteluista tuli riittävästi aineistoa tutkimukselleni.

Opinnäytetyön tulokset olen kerännyt yhteensä viideltä eri kerralta. Kolmen haastattelukerran lisäksi havainnoin lasten ulkoilua kahtena kertana. Havainnointikerrat olivat lasten ulkoilujen aikana. Ensimmäinen havainnointikerta oli lasten normaalia ulkoilua ja vapaata leikkiä päiväkodin metsässä. Toinen havainnointikerta oli lasten retki mörrimetsään. Retki mörrimetsään koostui matkasta metsään, ohjatusta toiminnasta, eväshetkestä ja vapaasta leikistä. Mörriretken havainnointikerralla ohjatun toiminnan teemana oli kevään merkkien havainnointi. Erilaisia kevään merkkejä oli havainnoinnin lisäksi tarkoitus maalata kiviin.

Tutkimuksen luotettavuus lisääntyy, kun työssä yhdistetään eri aineistonhankintamenetelmiä. Näin saadaan myös esiin laajempia näkökulmia ja

vahvempia tutkimustuloksia. (Hirsijärvi & Hurme 2010, 38–39.) Tutkimukseni aineisto on hankittu haastattelemalla ja havainnoimalla. Tutkimustehävään ja -kysymyksiin saan parempia ja luotettavampia vastauksia, kun yhdistän haastattelua ja havainnointia. Tutkimukseni tuloksissa peilaan haastatteluista nousseita vastauksia havaintoihini ja päinvastoin. Vastaukset voivat tukea toinen toisiaan, jos molemmilla menetelmillä saadaan samanlaista tietoa.

Koska haastateltavat ovat lapsia, toteutan haastattelut teemahaastatteluina. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu, että kokonaisteemat kysymyksille on etukäteen suunniteltu, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat tai ne saattavat muuttua haastattelun aikana. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208–209.) Tämä sopii erityisesti lasten kanssa toimimiseen, koska lasten kanssa pitää olla joustava ja oltava valmis muuttamaan suunnitelmaansa tilanteen vaatimalla tavalla. Lapset osaavat olla spontaaneja ja temperamenttisia, joten joustavuus on välttämätön taito heidän kanssaan toimiessa.

Lapset saattavat olla aktiivisuudeltaan erilaisia. Toiset lapset voivat olla puheliaampia ja toiset taas hiljaisempia. Keskustelu voi myös ajautua sellaisiin aiheisiin, mitä en itse olisi osannut ennakoida. Tämän takia teemahaastattelu sopii luonteeltaan parhaiten työhöni. Haastattelun teemat tulevat tutkimuskysymyksistä ja -tehtävästä, eli mitä mietteitä, ajatuksia ja toiveita lapsilla on luonnossa liikkumisesta.

Lapset saattavat kyllästyä helposti, jos toiminta ei ole heille mielekästä. Tätä pyrin välttämään sillä, että keskustelun lomassa lapset saavat värittää värityskuvia. Värityskuvan olen valittu aiheeseen sopivaksi ja sitä värittämällä lapset saavat myös käsilleen jotain tekemistä. Näin tekemällä toivon lasten pystyvän keskittymään itse haastatteluunkin paremmin.

6.2.1 Lasten haastattelu

Eskola ja Suoranta (2008, 85) pitävät haastattelua yleisimpänä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä Suomessa. Se ei kuitenkaan ole pelkästään laadullisen tutkimuksen väline, vaan sitä voidaan yhtä hyvin käyttää myös määrällisissä tutkimuksissa. Huolimatta siitä, millaisessa tutkimuksessa haastattelua käytetään, haastattelulla voidaan katsoa aina olevan sama tavoite. Tavoitteena on kartoittaa, mitä haastateltava ajattelee kysyttävästä aiheesta. Haastattelun muoto voi olla perinteinen kysymys-vastaus haastattelu tai keskustelunomainen haastattelu. Kummassakin muodossa haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus on merkittävässä asemassa.

Kaikki haastattelut eivät ole samanlaisia. Erilaisia haastatteluja ovat strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Strukturoitua haastattelua voidaan kutsua myös lomakehaastatteluksi, koska tällaisen haastattelutilanteen voi katsoa jäljittelevät kyselylomakkeen täyttämistä. Kysymysten muoto, järjestys ja asettelu ovat kaikille

vastaajille samat ja myös vastausvaihtoehdot ovat valmiina. (Eskola & Suoranta 2008, 85–86.)

Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole. Haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin. Avoimessa haastattelussa käydään keskustelunomaisesti läpi haastattelun eri aiheita. Kaikkien haastateltavien kanssa ei välttämättä käydä jokaista aihetta läpi. Avoin haastattelu muistuttaa kaikkein eniten tavallista keskustelua. (Eskola & Suoranta 2008, 85–86.)

Teemahaastattelua varten aihepiirit, eli teemat, on etukäteen mietitty. Kuitenkin kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Näin jokainen teemahaastattelu on erilainen, koska jokainen haastateltava tuo omat yksilölliset näkemyksensä haastatteluun. Teemojen järjestys ja laajuus vaihtelevat haastateltavan mukaan. Haastattelijan vastuulla on varmistaa se, että jokainen etukäteen mietitty tema käsitellään haastattelun aikana. Apuna voi käyttää esimerkiksi tukilistaa käsiteltävistä teemoista. (Eskola & Suoranta 2008, 86.)

6.2.2 Havainnointi

Havainnoimalla on mahdollisuus saada kerättyä tietoja lapsesta, lapsiryhmästä, lasten mielenkiinnon kohteista ja lapsen omasta kokemusmaailmasta. Kerätty tieto toimii lapsilähtöisen toiminnan perustana, suunnittelun lähtökohtana ja arvioinnin pohjana. Havainnointi auttaa tuntemaan lapsen paremmin, kun tarkkaillaan lapsen toimintaa ja kiinnostuksen kohteita. Samalla kasvattaja oppii ymmärtämään lapsen käyttäytymistä, sen syitä ja oppimaan ennakoimaan lapsen käyttäytymistä ja toimintatapoja. Havainnoimalla kerätty tieto auttaa kasvattajaa pohtimaan, miten toimia yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän kanssa. Asioita on mahdollista pohtia ja ymmärtää lapsen näkökulmasta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 15–17.)

Havainnointi on osa jokapäiväistä toimintaamme. Teemme jatkuvasti havaintoja ympäristöstämme ja hyödynnämme näitä keräämiämme tietoja toiminnassamme ja sen suunnittelussa. Keräämme tietoa aisteillamme: kuuntelemme, katsellemme ja kosketamme asioita saadaksemme niistä tietoa ja ymmärrystä.

Havainnointi voi tapahtua tiedostaen tai tiedostamatta. Varhaiskasvattajan näkökulmasta molemmat ovat tärkeitä, mutta työkaluna tärkeämpi on tiedostettu havainnointi. Tällä tarkoitetaan sitä, että havainnointia tehdään tiedostaen, sille varataan aikaa ja tiedot dokumentoidaan huolellisesti. Havainnointi-tilanteet voi myös suunnitella etukäteen. Jos halutaan havainnoida lapsen motorisia taitoja, havainnointi tehdään ulkoilun tai ohjatun liikuntahetken aikana. Jos halutaan havainnoida lapsen leikkitaitoja, havainnointi suoritetaan lasten vapaan leikin aikana.

Havainnoinnin tulisi olla osana jokaisen varhaiskasvattajan perustehtävää. Sitä tulisi toteuttaa säännöllisesti, koska lasten kehitys voi kulkea nopeasti. Havainnointi auttaa kasvattajaa tunnistamaan lapsen edistyminen ja kehitys

eri osa-alueilla. Kehityksen kokonaiskuvan havainnointi on tärkeää, mutta havainnoida voi myös yksittäisiä kehityksen osa-alueita. Kehityksen eri osa-alueita voivat olla lapsen sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus, leikki ja leikkitaidot, motorinen kehitys tai kielen kehitys. Kasvattaja voi ennen havainnoinnin alkua päättää, keskittykö hän tarkkailemaan vain yhtä kehityksen osa-aluetta vai seuraako hän toimintaa yleisellä tasolla. Molemmat tavat ovat tärkeitä ja antavat erilaisia tietoja, joita voi hyödyntää toiminnan suunnittelussa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 17–19.)

Ammatillinen varhaiskasvattaja osaa tehdä havaintoja puolueellisesti ja ilman ennakko-oletuksia. Tämä on onnistuneen havainnoinnin perusedellytys, jotta havainnoinnilla kerätty tieto olisi mahdollisimman luotettavaa. Ennakko-oletukset vaikuttavat tuloksiin, tulkintoihin ja arviointiin. Vahvojen tulkintojen tekemistä tulisi välttää, jotta muodostettaisiin mahdollisimman realistinen kuva havainnoitavasta asiasta. Havainnointi ei kuitenkaan ole koskaan kokonaan neutraalia. Tämä johtuu siitä, että jokaisella havainnoijalla on oma havainnointikykynsä. Samasta tilanteesta voi saada erilaisia havaintoja, kun asiaa kysyy eri ihmisiltä. Ei ole olemassa vain yhtä ja ainoaa oikeaa tapaa havainnoida. Eri tavoilla on mahdollista saada selville erilaista tietoa. Tätä tulisi hyödyntää, sillä näin on mahdollista saada monipuolista ja eri havaintoja sisältävää tietoa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 62 – 63.)

Havainnoijan rooli voi toiminnassa olla joko osallistumaton tai osallistuva. Osallistumaton havainnoija ei osallistu itse toimintaan ollenkaan, vaan hän tarkkailee ja havainnoi tilannetta etäältä. Hän voi istua samassa tilassa, mutta hän ei ole vuorovaikutuksessa havainnoitavien ihmisten kanssa. Osallistumaton havainnoija ei saa häiritä tai ohjailla havainnoinnin kohteina olevia henkilöitä. Hän on ulkopuolinen itse toiminnassa. Osallistumattoman havainnoijan on hyvä muistaa, että hänen läsnäolonsa voi muuttaa havainnoitavien käyttäytymistä. Tämä on vältettävissä sillä, että havainnoinnin kohteille kerrotaan mitä havainnoija tekee ja miksi hän on paikalla. Tätä edesauttaa myös se, että havainnoija on tuttu ihminen, joka on luonut turvallisen suhteen havainnoitaviin henkilöihin. (Grönfors 2015, 151–152; Tuomi & Sarajärvi 2009, 81–82.)

Osallistuva havainnoija on aktiivisemmin mukana itse toiminnassa kuin osallistumaton havainnoija. Vuorovaikutus on yksi tiedonkeruun kanava ja se on tärkeä osa tiedonhankintaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että osallistuva havainnoija olisi koko ajan ja täydellä keskittymisellä osana toimintaa. Joissain tilanteissa hän voi osallistua ja joissain vain tarkkailla. Osallistuvan havainnoijan tulee olla tietoinen siitä, kuinka paljon hän omalla toiminnallaan vaikuttaa itse toimintaan ja tilanteisiin. Johdattelua tulisi välttää, jotta havainnoinnin tulokset vastaisivat todellista tilannetta. (Grönfors 2015, 152; Tuomi & Sarajärvi 2009, 82.)

Tässä opinnäytetyössä käytin osallistuvaa havainnointia. Osallistuin lasten mukana ulkoiluun, mutta pyrin välttämään lasten toimintaan vaikuttamista. Tarkkailin etäältä lasten toimintaa, mutta saatoin esittää kysymyksiä lapsille. Näin minun oli mahdollisuus saada selville lasten toiminnasta sellaisia

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

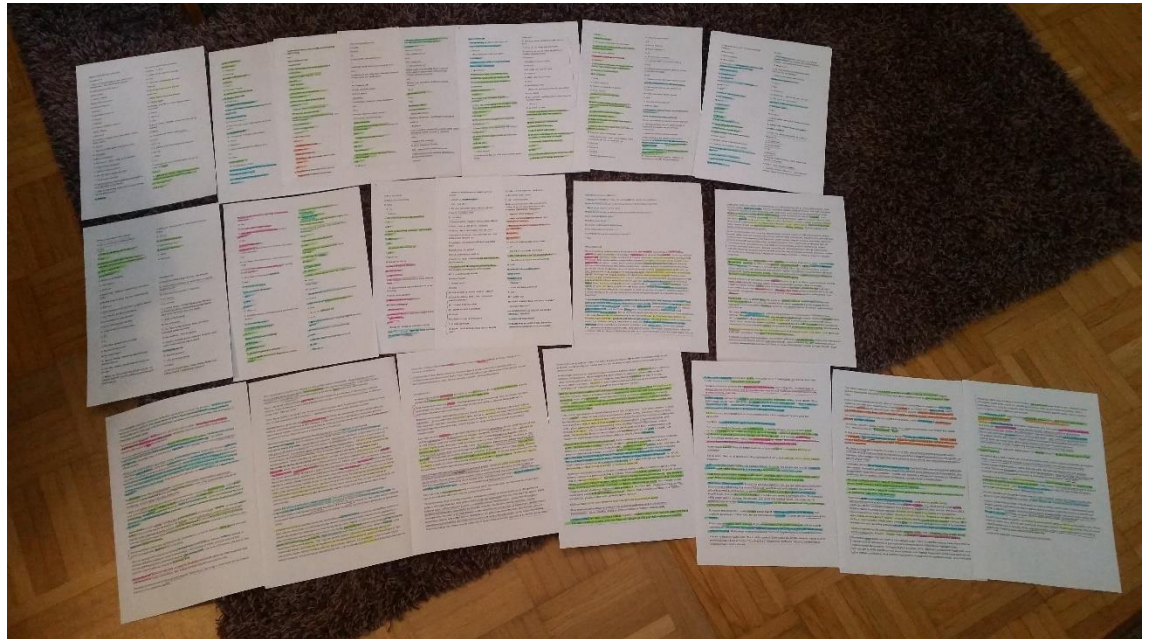
asioita, mitä en olisi pystynyt selvittämään vain katselemalla. Seurasin lasten toimintaa, kuuntelin heidän keskustelujaan ja tarkkailin, millaisia erilaisia asioita voim heidän toiminnastaan löytää.

6.3 Aineiston analyysi

Aineistoni analyysi alkoi jo aineiston keruuvaiheessa. Kuuntelemalla lasten mietteitä haastatteluissa, käynnistin jo omaa analysointiprosessiani. Pystyin jo heti haastatteluiden jälkeen nostamaan esiin teemoja, joita sain hyödynnettyä havainnointikerroilla.

Äänitin haastattelut ja havainnoinnit. Päädyin äänittämään myös havainnoinnit, koska näin pystyin koko ajan seuraamaan lasten toimintaa ulkona. Jos olisin kirjoittanut havaintoni ylös paperille, olisi minulta voinut jäädä kirjoittamisen aikana huomaamatta jotain oleellista. Kaiken keräämäni aineiston litteroin, eli kirjoitin puhtaaksi tekstimuotoon. Litteroinnin jälkeen tuhosi äänitteet.

Kun olin saanut aineistoni litteroituun muotoon, aloitin aineiston varsinaisen analysoimisen. Käytin hyödykseni sisällönanalyysia ja pyrin toteuttamaan analysoinnin näiden oppien mukaan. Kuvassa 1 näkyy aineistoni teemojen etsiminen ja ryhmittely. Jokaisella temalla oli oma värikoodinsa ja tällä pyrittiin auttamaan eri teemojen muodostamista. Aineistoni teemat olivat suhteellisen helppoja nostaa esiin. Nämä teemat olivat löydettävissä niin haastatteluista, kuin tekemistäni havainnoista. Teemoiksi nousivat leikit ja liikkuminen, lelut ja luonnon elementit, havainnointi, säännöt, sosiaaliset suhteet, ruoka sekä toiveet.

Kuva 1. Aineiston teemojen ryhmittelyä.

6.3.1 Sisällönanalyysi

Tutkimusaineistoni teemat olen poiminut aineistosta hyödyntäen sisällönanalyysia. Seuraavissa kappaleissa kerron sisällönanalyysin teoriasta, jotta lukijalle muodostuu ymmärrys siitä, miten aineistoni teemat on saatu nostettua esiin.

Sisällönanalyysi on tutkimuksessa kerätyn aineiston analyysimenetelmä. Tätä menetelmää käytetään laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysia voi tarkastella teoreettisena viitekehystenä tai yksittäisenä välineenä tutkimuksista saadun tiedon analysoimiseen. Näin ollen sisällönanalyysia voidaan käyttää monipuolisesti apuvälineenä erilaisissa tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Litteroitu aineisto ja dokumentointi ovat olennainen osa sisällönanalyysia. Aineistoa voidaan kerätä esimerkiksi haastattelemalla, havainnoimalla tai erilaisilla kyselyillä. Kun aineisto on saatu litteroitua, voidaan aloittaa tekstin analysoiminen. Analysoinnilla tavoitellaan aineiston saamista tiivistettyyn ja yleiseen muotoon. Sisällönanalyysin avulla aineistoa saa helpommin jäsenneltyä johtopäätöksien tekemistä varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104.)

Menetelmälle on esitetty kritiikkinä se, että tuloksien esittelyssä keskitytään liikaa juuri tulosten jäsentämiselle. Tämä on kuitenkin vältettävissä sillä, että pyritään muodostamaan aineistosta mahdollisimman laadukkaita ja monipuolisia johtopäätöksiä. Tätä helpottavat myös hyvin muodostetut tutkimuskysymykset ja -tehtävä, ja näin pystytään paremmin poimimaan aineistosta juuri omalle tutkimukselle olennaisia asioita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104.)

Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään unohtamaan ennakko-oletukset. Saadut tutkimustulokset nostetaan suoraan aineistoista ja kokonaisuus määritellään ilman aikaisempia havaintoja tai oletuksia. Tutkijan tulisi siis oppia tai jopa yllättyä tutkimuksensa tuloksista ja näin muodostaa uusia näkökulmia, pohdintoja ja johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95; Eskola & Suoranta 2008, 19 – 20.)

Milesin ja Hubermanin (1994) kuvaamassa jaottelussa aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusoiminen, eli pelkistäminen. Pelkistämällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta kerätään vain tutkimukselle olennainen tieto ja epäolennainen karsitaan pois. Pelkistäminen voi olla myös aineistosta saadun tiedon tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Olennaista on saada materiaali sellaiseen muotoon, että sieltä on helppo etsiä aineistosta samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia sekä nostaa esiin tutkimustehtävää vastaavia asioita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113.)

Toinen vaihe Milesin ja Hubermanin (1994) jaottelussa on aineiston klusterointi eli ryhmittely. Ryhmittelyssä etsitään aineiston samankaltaisuuksia ja eroavuuksia. Samaa asiaa kuvaavat käsitteet ryhmitellään yhteen, niistä muodostetaan oma luokkansa ja luokat nimetään luokan sisältöä vastaavilla

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

nimillä. Kolmas vaihe on abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen, käsitteellistäminen. Aineistoa liitetään teorian tietoon ja aineistoa, teoriaa sekä johtopäätöksiä verrataan jatkuvasti toisiinsa. Käsitteellistäminen on prosessi, jonka aikana muodostetaan näkemys tutkitusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113.)

6.3.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kysyin tutkimukseeni osallistuvien lasten vanhemmilta suostumuksen tutkimuksen tekemiseen. Suostumuslupalomakkeella (Liite 1) kerroin lasten vanhemmille opinnäytetyön toteuttamisesta ja sen tavoitteista. Lomakkeella vakuutin myös, että saatuja tietoja tullaan käyttämään luottamuksellisesti eikä yksittäistä lasta ole mahdollisuus tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä.

Tutkimukseni aineistoa käsitteelin luottamuksellisesti. Nauhoitetut äänitteet tuhosin litteroinnin jälkeen eikä aineistoja ole jaettu ulkopuolisille. Litteroidusta aineistosta tai valmiista tutkimustuloksista ei voi tunnistaa toimeksiantaja-päiväkotiä tai tutkimukseeni osallistuneita lapsia.

Aineistoni luotettavuutta lisää se, että olin tutkimukseeni osallistuvilla lapsilla jo entuudestaan tuttu aikuinen. Olen aikaisemmin suorittanut opintoihini liittyvän työharjoittelun tässä samassa päiväkodissa, joten lapset olivat ehtineet tutustua minuun ja minä heihin. Olin saanut muodostettua lapsiin turvallisen ja luottavaisen suhteen eivätkä he ihmetelleet paikallaoloani. Tämä mahdollisti sen, että lasten ei tarvinnut jännittää minua ja he olivat aineistonkeruutilanteissa aitoja omia itsejään.

Luotettavuutta olen pyrkinyt lisäämään välttämällä johdattelua. Aineiston litterointi auttoi minua löytämään sellaiset tilanteet, joissa minä haastattelijana johdattelin lasten vastauksia. Johdateltuja tilanteita en käyttänyt osana tutkimuksen tuloksia, koska niissä on kuultavissa minun, eli tutkijan oma, eikä lasten ääni.

Opinnäytetyössäni käytin aineistonkeruumenetelminä haastattelua ja havainnointia. Hirsijärvi ja Hurme (2010, 38–39) kuvaavat tutkimuksen tuloksien luotettavuuden lisääntyvän, kun aineistoa on hankittu käyttämällä useampaa eri aineistonkeruumenetelmää. Menetelmiä yhdistämällä on mahdollisuus saada esiin laajempia näkökulmia kuin käyttämällä vain yhtä menetelmää.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Aineistostani nostan esiin seitsemän teemaa. Nämä teemat ovat leikit ja liikkuminen, lelut ja luonnon elementit, havainnointi, säännöt, sosiaaliset suhteet, ruoka ja toiveet. Avaamalla tarkemmin näitä teemoja, pyrin vastaamaan tutkimustehtävääni ja -kysymykseeni.

Haastatteluista olen nostanut lainauksia elävöittämään tutkimuksen tuloksia. Lainauksissa haastattelija on merkitty H-kirjaimella ja lapset ovat Tyttö

1-4 tai Poika 1-4. Lasten nimet on poistettu lasten yksityisyyden ja tunnistettavuuden vuoksi.

7.1 Leikit ja liikkuminen

Leikkiminen oli iso osa lasten luonnossa liikkumista. Leikkien aikana lapset käyttivät hyödykseen erilaisia luonnon materiaaleja ja elementtejä. Luonnon materiaalit, kuten kivet, kepit ja kävyt toimivat leluina ja eri elementit toimivat leikkipaikkoina. Puissa, kivillä ja erilaisilla rinteillä lapset kiipeilivät ja liikkuivat sulavasti ympäriinsä. Leikkiminen ja liikkuminen olivat lasten leikeissä niin vahvasti kytköksissä toisiinsa, että sen takia näitä asioita tarkastellaan yhdessä.

Kun haastatteluissa kysyin lapsilta, mitä ulkona voi tehdä, sain erilaisia vastauksia. Lapset kuvailivat, että ulkona voi leikkiä, kiipeillä puissa, tasapainoilla puiden päällä, kiipeillä kallioilla, juosta, leikkiä hippaa ja piilosta, pelata jalkapalloa, roikkua puissa ylösalaisin ja rakentaa majaa. Lapset kertoivat, että myös aikuisten kanssa voi leikkiä. Lasten mukaan aikuisten kanssa voi leikkiä piilosta ja hippaa. Muutamat lapset kuvasivat myös sellaisia asioita, mitä he tekevät ulkona ollessaan kotona. Tässä yhteydessä mainittiin tennis ja vuorikiipeily.

Ensimmäisessä haastattelussa tytöt kertoivat, että ulkona voi leikkiä kotileikkiä. Kotileikkiä voi heidän mielestään leikkiä siksi, koska päiväkodin ulkoilualueella on grillikatoks, mikä sopii hyvin kotileikin ympäristöksi. Kolmannen haastattelun pojat nimeivät myös grillikatoksen kivaksi leikkipaikaksi. Siellä voi heidän mukaansa leikkiä ravintolaa tai karkkikauppaa.

H: Mitäs siellä voi tehdä?

Poika 3: No siellä on tuoleja ja niissä voi istua ja leikkiä ravintolaa

H: Leikkiä ravintolaa. Mmm-m. Mitähän muuta leikkiä siellä voi leikkiä?

Poika 3: Emmä tiä... Karkkikauppaa

Grillikatoksen lisäksi lapset kertoivat, että päiväkodilla on useita eri ulkoilupaikkoja. Lasten kertoman mukaan ulkoilla voi mörrimetsässä, retkillä tai kahdessa eri metsäpaikassa. Retkillä voi lasten mukaan mennä järven rantaan heittelemään kiviä tai läheiseen leikkipuistoon keinumaan hämähäkki-keinuilla. Lapset kuvailevat, että eri ulkoilupaikoissa voi tehdä erilaisia asioita. Metsissä voi tasapainoilla puiden päällä tai kiipeillä puissa. Grillikatoksen ympärillä ei ole kaatuneita puita tai kiipeilyyn sopivia puita, joten siellä ei voi kiipeillä. Grillikatoksen ympärillä voi leikkiä kotileikkiä, ravintolaa tai kauppa-leikkiä.

Leikkiminen oli lapsille mieluisaa tekemistä. Tästä kertovat tekemäni havainnot molemmilta havainnointikerroilta. Ensimmäisellä havainnointikerrolla osa lapsista mietti jo kävelymatkalla metsään, mitä leikkiä he halusivat leikkiä. Lapset keskustelivat keskenään siitä, leikkisivätkö samaa leikkiä, kuin edellisenäkin päivänä. Erityisesti tytöt juttelivat keskenään siitä,

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

mitä leikkisivät ja mitä erilaisia rooleja leikissä voisi olla. Pojat olivat tässä asiassa paljon suoraviivaisempia, ja säntäsivät suoraan leikkimään. Myös toisella havainnointikerralla, pojat lähtivät päämajaan-huutojen säestyksellä juoksemaan metsään ja syventyivät heti leikkeihinsä.

Tekemieni havaintojen mukaan voin todeta, että lapset leikkivät vahvasti erilaisia roolileikkejä. Näiden kahden havainnointikerran pohjalta ei voi muodostaa yleisesti päteviä päätelmiä. Kuitenkin näiden kertojen pohjalta näytti siltä, että tytöt vaihtelivat roolejaan enemmän, kuin pojat. Tytöt saattoivat ensin leikkiä eläimiä, sitten kotileikkiä ja lopuksi eläinhyökkäysleikkiä yhdessä poikien kanssa. Pojat pysyttelivät lähinnä samoissa vakoojien ja ninjojen rooleissaan.

Ensimmäisen haastattelun tytöt olivat sitä mieltä, että pojat luultavasti pitäisivät erilaisten leikkien leikkimisestä, kuin he tytöt. Haastattelussa tytöt kertoivat, että he itse pitivät hyppynaruilla hyppimisestä ja hämähäkki-keinussa keinumisesta.

H: Tykkäisköhän pojatkin niistä vai tykkäisköhän pojat jostain erilaisista jutuista?

Tyttö 1: Varmaan miekkailla

Tyttö 2: Ni! Kepeillä miekkailla

H: Ne varmaan tykkäis semmosista?

Tyttö 1: Mmm-m

Omat havaintoni lasten ulkoiluista olivat myös tämän suuntaisia. Kahden ulkoilukerran havaintojeni perusteella voin todeta, että pojat pitivät enemmän fyysisistä leikeistä kuin tytöt. Toisella havainnointikerralla pojat halusivat leikkiä vuorenvalloitusleikkiä. Aikuinen kertoi heille, missä oli tähän leikkiin sopiva paikka ja ohjasi pojat leikkimään sinne. Tällä paikalla oli tasaista alustaa ja pieni rinne, mistä voi kieriä alas.

Pojat leikkivät vuorenvalloitusleikkiä ja yrittivät saada työnnettyä kaverin rinteeseen alaosaan. Pojat itse kuvailivat tätä leikkiä vuorenvalloituspainiksi. Ja siltä se todella näytti. Pojat yrittivät pysyä itse pystyssä samalla, kun he koittivat työntää kaveria alas. Alaspäin mennessä osa lapsista kieri rinnettä alas asti. Osa taas yritti pysäyttää vauhdit mahdollisimman nopeasti, että pääsisi nopeammin takaisin ylös painimaan.

Poikien leikeissä näkyi erilaiset aseleikit, koska heidän kantamansa kepit olivat lähestulkoon aina jonkinlainen ase, lasermiekka tai sinko. Tytöt puolestaan eivät omasta aloitteestaan leikkineet samanlaisia leikkejä, mutta poikien kanssa yhdessä leikkien tytötkin innostuivat samoista asioista. Pojat ja tytöt leikkivät paljon omissa ryhmissään, mutta he leikkivät myös yhdessä.

Molempiin havainnointikertoihini pohjaten, huomasin lasten leikkien yhdistyvän aina jossain kohtaa ulkoilua. Ensimmäisellä havainnointikerralla tytöt leikkivät ensin keskenään eläintenhoitaja-leikkiä, missä osa tytöistä oli eläimiä ja osa eläintenhoitajia. Pojat puolestaan leikkivät keskenään va-

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

koilu- ja ninjaleikkiä, missä he yrittivät vakoilla muita. Tämän ulkoiluker-
ran loppupuolella lapset yhdistivät nämä kaksi leikkiä ja näin syntyi lasten
yhteinen eläinhyökkäysleikki. Tässä leikissä myös tytöt innostuivat kuvit-
telemaan keppejä erilaisiksi aseiksi.

Vaikka erityisesti pojat leikkivät paljon niin, että kepit olivat erilaisia aseita,
he eivät kuitenkaan ”ampuneet” ketään kohti. Kepit kulkivat heidän käsisi-
sään ja he keräilivät kertomansa mukaan erilaisia aseita, eli keppejä. Yksi
pojista saattoi olla lasten päämajassa ja hän huuteli sieltä ohjeita muille po-
jille. Ohjeena oli muun muassa kerätä erilaisia ja hienoja keppejä. Kepit
toimivat myös työkaluina. Joku pojista oli löytänyt oman kertomansa mu-
kaan kirvestä muistuttavan kepin. Tällä kepillä hän hakkasi kaatunutta
puuta ja kuvaili tekevänsä hommia.

Leikin lomassa lapset liikkuivat erilaisilla tavoilla. Tyttöjen eläinleikissä
osa lapsista oli hevosia ja koiria, ja nämä lapset matkivat näiden eläinten
liikkumistyyliä. Tytöt konttasivat ja ryömivät, mutta kun heidän piti päästä
lujempaa, he ponkaisivat pystyyn ja lähtivät juoksemaan. Eläinleikissä joku
lapsista oli hevonen ja toinen lapsi asettui konttaavan lapsen selkään, ihan
kuin oikea ratsastaja hevosen selkään. Leikin lomassa lapset harjoittelivat
erilaisia liikkumistyyliä ja tasapainoilua.

Pojat puolestaan juoksivat huomattavasti enemmän, kuin tytöt. Poikien
luontainen tyyli liikkua, vaikuttaisi näiden havainnointikertojen mukaan
olevan juuri juokseminen. He juoksivat yhden puun takaa toisen puun
taakse. He yrittivät tehdä tämän mahdollisimman nopeasti, ettei kukaan eh-
tisi huomaamaan heitä. Pojat nimesivät tämän leikin vakoilu-leikiksi. Pojat
myös juoksivat matkalla mörrimetsään, sillä kun tultiin sallitun alueen rajan
yli, pojat lähtivät heti juoksemaan. Näitä havaintoja tukevat myös haastat-
telut, koska niissä pojat mainitsivat, että juokseminen on yksi kivoimmista
asioista ulkona.

H: Jos te saisitte toivoa ihan mitä vaan, niin mitä siellä ulkona
tekisitte?

Poika 3: Juostaan. Niin kovaa ettei kukaan saa meitä kiinni

H: Juoksisitte niin kovaa?

Poika 3: Että kukaan ei saa meitä kii

H: Mmm-m. Entäs pitäiskö siä olla jotain leluja tai jotain ta-
varaa...

Poika 3: Ei yhtään. Me ei tarvita yhtään mitään leluja. Me voi-
daan siä vaan juosta niinkun täysiä.

Kaiken kaikkiaan lapset leikkivät ja liikkuivat metsässä vaivattoman näköi-
sesti. Metsien epätasainen maasto harjaannutti monipuolisesti lasten moto-
riikkaa ja tasapainoa. Lapset kävelivät ja juoksivat erilaisilla alustoilla, kii-
peilivät kivien päälle ja tasapainoilivat kaatuneiden puiden päällä. Epätasai-
sella alustalla liikkuminen vaati liikkujalta enemmän töitä, kuin liikkumi-
nen tasaisella alustalla.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Tutkimukseeni osallistuneiden lasten osalta liikkuminen näytti sujuvan todella sulavasti. Tästä kertoi se, että lapset eivät juurikaan kaatuilleet ulkoilujen aikana. Ensimmäisellä havainnointikerralla huomasin vain yhden kaatumisen. Sekin johtui siitä, että lapsen housunpuntin jalkalenkki jäi kiinni puun juureen. Lenkki jäi kiinni kesken juoksemisen ja tästä syystä lapsi menetti tasapainonsa ja kaatui.

Leikin tiimellyksessä lapset saivat liikkua erilaisilla alustoilla. Pehmeällä sammaleella liikkuminen sai erilaiset lihakset töihin, kuin kovalla ja tasaisella alustalla juokseminen. Pehmeällä alustalla joutui myös tasapainoilemaan enemmän. Epätasainen alusta mahdollisti lasten leikeissä sen, että välillä voi liikkua ylämäkeen ja välillä alamäkeen. Myös juuret, kivet ja kaatuneet puut toivat liikkumiseen omat haasteensa.

Erilaiset haasteet ja esteet eivät havaintojeni mukaan näyttäneet haittaavan lapsia. Tämä näkyi siinä, että he liikkuvat todella vaivattoman näköisesti ulkona. Lapset eivät myöskään antaneet pienien esteiden, kuten esimerkiksi puun oksien, haitata liikkumistaan tai hidastaa vauhtiaan. Kun lapset juoksivat erilaisten puskien tai puiden vierestä, he siirsivät kädellään oksia sivuun, etteivät ne osuneet kasvoihin. Tämä auttoi parantamaan silmän ja käden koordinaatiota.

Juoksemisen lisäksi lapset kiipeilivät ja hyppivät paljon leikkimisen lomassa. Välillä kiipeily oli leikin sivuosassa, mutta toisinaan kiipeily ja hyppiminen olivat leikissä se itse pääasia. Yksi lapsista vietti pitkän tovin hyppyjä harjoitellen. Hän hyppi erikokoisille sammaleen peittämillä kiville. Pehmeä sammal mahdollisti sen, että välillä hypyn alastulon pystyi ottamaan myös polvilla vastaan. Aina ei tarvinnut hypätä jalkapohjat edellä, vaan lapsi sai harjoitella erilaisia hyppyjä ja alastuloja. Välillä tapahtui horjahduksia ja kiveltä alas tippumisia, mutta ne eivät tuntuneet lasta haittaavan. Tästä kertoi hänen iloinen ilmeensä koko leikin ajan.

7.2 Lelut ja luonnon elementit

Yksi isoimmista teemoista, joka nousi haastatteluista ja havainnoinneista oli luonnon elementit ja materiaalit. Luonnon materiaalit toimivat lasten leikeissä leluina ja isot luonnon elementit toimivat leikkipaikkoina. Leikit ja leikkiminen olivat suuressa osassa lasten ulkona liikkumista, joten lelut liittyivät tähän oleellisesti. Haastatteluiden lisäksi tekemäni havainnot tukevat näitä ajatuksia.

H: Mitäs kaikkee siellä mettässä vois leikkiä?

Poika 2: No kaikkea mitä haluaa.

H: Mitä haluaa?

Poika 2: Niin. Mutta ei siellä oo semmosia leluja.

H: Eikö? No milläs siellä voi sitten leikkiä?

Poika 2: No kaikilla semmosilla puilla, kepeillä.

Kaikissa haastatteluissa kepit mainittiin ensimmäisenä, kun kysyin lapsilta leikkivälineistä. Kepeillä voi lasten kertoman mukaan miekkailla, keppi voi

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

olla leikissä taikasauva tai kepeillä voi pelata sählyä. Sählyn pelaamisessa keppi voi olla maila ja pallona voi olla käpy.

H: Voiks sä ulkona pelata jotain?

Poika 1: Voi. Jalkapalloo

H: Jalkapalloa?

Tyttö 4: Käpyillä!

H: Ai millä?

Tyttö 4: Käpyillä

H: Mitä sillä kävyllä voi tehdä?

Tyttö 4: Pelata sählyä kepillä *nauraa*

H: Pelata sählyä kepillä. Mmm-m

Tyttö 4: Vaikka mää en kuitenkaan usein pelaa

Haastateltavat tytöt keksivät kepeille muitakin käyttötarkoituksia, kuin vain sellaisia, mitä he itse leikkisivät. Tästä kertoo edellisen lainauksen sählyn pelaamisen esimerkki ja seuraava esimerkki miekkailusta.

H: Mitäs niillä puilla voi tehdä?

Tyttö 1: Mmm... Miakkailla

H: Miakkailla?

Tyttö 1: En kyllä tykkää miakkailusta

H: No ketkä tykkää... Pojatko tykkää miakkailla?

Kaikki: Joo

Tyttö 1: Ainakaan minä en

Tässä samassa haastattelussa tytöt olivat sitä mieltä, että tytöt ja pojat leikkivät kepeillä eri tavoilla. Tytöt kuvailivat, että pojat leikkivät miekoilla, mutta tyttöjen leikeissä kepit eivät toimi aseina. Kepit voivat tyttöjen kertoman mukaan olla heidän leikeissään esimerkiksi taikasauvoja.

Pojat puolestaan kuvailivat, että kepit sopivat erilaisiin rakenteluleikkeihin. Kepeistä voi rakennella poikien mukaan erilaisia rakennelmia tai pieniä majoja. Rakentelussa täytyy olla varovainen, ettei vahingossa tönäise rakennelmaansa. Tällöin rakennelma voi sortua ja rakentaminen täytyisi aloittaa alusta.

Tekemäni havainnot täydentävät ja tukevat näitä haastatteluista nousseita asioita. Ensimmäisellä havainnointikerralla pojat olivat rakentamassa majaa. Isoista tukeista oli aikuisten toimesta rakennettu kehikko majalle, jonka rakentamista lapset pystyivät itse jatkamaan. Pojat asettelivat pienempiä ja vähän isompia keppejä limittäin kehikkoon, ikään kuin majan seiniksi. Tällä havainnointikerralla vain pojat olivat rakentamassa majaa ja tytöt olivat muissa leikeissä.

Majan rakentelussa sai tosiaan olla varovainen, etteivät rakennetut majan seinät hajoaisi. Yksi pojista tönäisi vahingossa majan seinäksi asetettuja keppejä, ja kepit tippuivat alas. Poika ei kuitenkaan näyttänyt olevan tästä kovin harmissaan, vaan keräsi tippuneet kepit ja asetteli ne uudelleen seiniksi.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Poikien mieltymyksestä kepeillä leikkimiseen kertovat myös havaintoni mörrimetsästä. Retkellä oli ohjattua toimintaa ja tällä kertaa se oli kevään merkkien maalaamista kiviin. Aikuinen antoi lapsille ohjeistuksen, minkä mukaan lasten tuli itse löytää maalauspensseli luonnosta. Pojat olivat löytäneet ja valinneet pensseleikseen isohkot kepit. Ensin oli kuitenkin tyttöjen vuoro maalata ja pojat saivat siksi aikaa mennä leikkimään.

Aikuisen ohjeistus oli, että kivi ja maalaukseen löydetty pensseli tuli jättää istuinalustoille odottamaan, etteivät ne hukkuisi. Pojat kuitenkin ottivat pensseleiksi löytämänsä kepit mukaan leikkiin. Kun heitä muistutti aikuisen antamasta ohjeistuksesta jättää pensselit odottamaan, he totesivat: ”Eiku ei meillä ollutkaan pensseleitä.” He olivat mielestään löytäneet hyvät kepit ja halusivat ottaa myös leikkeihinsä nämä kepit mukaan.

Keppien tärkeydestä pojille kertoo myös seuraava tekemäni havainto ensimmäisen havainnointikerran lopulta. Sisälle lähdön hetkellä yksi pojista totesi, että hän piilottaa kepit, millä hän oli leikkinyt. Tämä oli selitettävissä sillä, että nämä kepit olivat pojan leikissä niin hyviä leluja, että hän haluaisi leikkiä niillä myös jatkossa. Piilottamalla kepit, hän löytäisi ne samat lelut myös ensi kerralla ja voisi jatkaa niillä leikkimistä. Tätä päätelmää tukee myös havaintoni siitä, että pojat eivät leikin lomassa vaihdelleet kovinkaan paljoa leikkivälinettä. Kun he löysivät hyvän kepin, he leikkivät sillä todella paljon. Tytöt eivät olleet vastaavalla tavalla kiintyneitä yhteen tiettyyn luonnon materiaaliin tai leluun.

Tytöt vaihtelivat useammin leikeissä käyttämiään luonnon materiaaleja kuin pojat. Tyttöjen leikeissä oli niin keppejä, käpyjä kuin kiviäkin. Kivi oli liitu, jolla pystyi piirtämään toiseen kiveen tai maahan. Piirtäminen onnistui myös kepillä, joka toimi kynänä. Kynällä kirjoitettiin puun runkoon kauppalistaa. Isommat kepit olivat kotileikissä harjoja tai imureita, joilla siivottiin. Tyttöjen kalastusleikissä oli onkia, ja nämä onget saatiin pitkistä kepeistä. Tässä samassa leikissä tytöillä oli myös erilaisia ruokailuvälineitä ja ruoka-aineita. Kävyt ja kepit olivat tuttipulloja, mehujäätä ja juomapulloja.

Kepeillä voi lasten mukaan myös soittaa. Kaksi keppiä tai oksaa toimivat rumpukapuloina ja esimerkiksi kaatunut puu tai kallio voi olla rumpu. Yksi lapsista kertoo haastattelussa, että hän on rummuttanut kepeillä myös keinaa. Tästä lähtee erilainen ääni, kuin jos rummuttaisi puuta.

Keppien muuntautuminen eri välineiksi kertoi lasten mielikuvituksesta. Eri-laiset luonnon materiaalit saivat lasten mielikuvituksella täysin uusia käyttötarkoituksia. Keppien, kivien ja käpyjen lisäksi lapset leikkivät myös havuilla. Havut voivat olla leikissä siivet, joita heiluttelemalla ylös ja alas voi harjoitella lentämistä.

H: Niin (nimi) sieltä portailta menee semmosia lentely leikkejä?

Tyttö 4: No kun mä yritän oppia lentämään

H: Aah no mitenäs sä opettelet sitä lentämistä?

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Tyttö 4: No hypin sohvalla niin mä kotona hypin ja hypin siitä alas peiton kanssa niin kuin laskuvarjolla

H: Niinkö? Mut entäs siellä (päiväkodin pihassa)?

Tyttö 4: Niin sitten kun mä hyppään sohvalla niin räpyttelen ja sit (päiväkodin pihassa) mä hypin portaalta ja rupeen räpyttelemään. Välil mä oon käyttänyt siipinäni havuja.

Erilaiset luonnon materiaalit korostuivat erityisesti mörriretken ohjatussa toiminnassa. Ohjatun toiminnan tarkoituksena oli maalata kevään merkkejä kiviin. Kivet olivat lasten itsensä keräämiä ja ne oli kerätty aiemmilla retkillä mörrimetsään. Kivet toimivat maalaus-alustoina eli ikään kuin paperina. Lasten tuli tällä kertaa itse etsiä luonnosta maalaukseen sopiva penseli. Jokaisella lapsella oli ensimmäisenä pensselinä jonkinlainen keppi. Pojat olivat löytäneet selkeästi isommat kepit kuin tytöt. Joillain tytöillä oli kepin päässä myös havuja. Havut demonstroivat oikeankin pensselin päässä olevia harjaksia.

Itse kivien maalauksen aikana, lapset vaihtelivat maalaus-pensseleitä. Tämä tapahtui aikuisen ohjeistuksesta, koska eri maalille tuli käyttää eri pensseliä. Tällä haluttiin välttää se, etteivät eriväriset maalit sekoittuisi keskenään. Pojat pitäytyivät kepeillä maalaamisessa eivätkä etsineet erilaisia välineitä maalaamiseen. He joko maalasivat kepin toisella päällä, katkaisivat kepin pään tai etsivät kokonaan uuden kepit.

Tytöt puolestaan etsivät erilaisia luonnon materiaaleja pensseleiksi. He maalasivat keppien lisäksi risuilla, kaarnalla, sammaleella ja kävyillä. Tämä havainto tukee lasten leikeissä tekemiäni havaintoja. Pojille kepit olivat tärkeitä, kun taas tytöt leikkivät ja maalasivat monipuolisemmin erilaisilla välineillä.

Tekemiäni havaintojen pohjalta voin todeta, että luonnon materiaalit ovat jatkuva osa lasten toimintaa ja leikkejä ulkona. Jos lapset eivät leiki näillä materiaaleilla, he ovat luultavasti kiipeilemässä tai tasapainoilemassa luonnon elementtien päällä. Luonnon elementit saivat lasten mielikuvituksen avulla erilaisia määritelmiä, kuten päämaja, eläintenhoitola, koti, liukumäki, laiva tai linna. Erityisesti isot kivet olivat lasten suosiossa.

Luonnon materiaalit tarjoavat lelujen lisäksi myös yhteisiä havainnoinnin kokemuksia. Luonnosta löytynyt vaaleanruskea kepin palanen näytti lasten mielestä ihan toffeelta. Puusta tippunut linnunpesä aiheutti lapsissa myös ihmetystä, ja näitä ihmeteltiin ja tutkittiin yhdessä aikuisen kanssa.

7.3 Havainnointi

Luonto on hyvä ympäristö erilaisten asioiden katselemiseen, kuuntelemiseen ja koskettamiseen. Suurin osa tämän teeman aiheista nousi omista havainnoistani, mutta myös haastatteluissa oli löydettävissä havainnoinnin elementtejä.

Turvallinen tiellä liikkuminen vaatii ympäristön havainnointia. Jotta lapsiryhmä pääsi päiväkodin ulkoilualueille tai retkelle mörrimetsään, oli ryhmän liikuttava autotien reunassa. Tiellä liikkumisen lomassa lapset osallistettiin havainnoimaan turvallisia tien ylityksiä. Ennen tien ylityksiä pysähdyttiin ja lasten kuului katsoa, kulkeeko tiellä autoja. Kun yhdessä oli katsottu ja kuunneltu tuleeko autoja, voitiin tie ylittää turvallisesti.

Metsässä voi kuulla erilaisia ääniä. Ensimmäisellä havainnointikerralla kuulimme erilaisten lintujen ääniä. Muuttolinnut pitivät ääntä, kun ne lensivät ja ne herättivät kiinnostusta lapsissa. Osa keskeytti leikkinsä ja halusi tietää, mistä ääni tulee. Aikuiset kertoivat ja sanoittivat lapsille, mitä muuttolinnut ovat ja miksi ne pitivät ääntä. Saman ulkoilukerran aikana kaksi lintua taisteli keskenään ja ne pitivät kovaa ääntä. Aikuinen sanoitti tätäkin tapahtumaa lapsille, ja lintujen reviiitaistelua voitiin kuunnella ja katsella yhdessä.

Ensimmäisessä haastattelussa yksi lapsista piirsi värityskuvaansa jäniksen. Tämän johdosta keskustelimme metsästä löytyvistä eläimistä ja ovatko lapset nähneet eläimiä ulkona. Lapset luettelivat eläimiä, mitä on mahdollista nähdä luonnossa. Lapset mainitsivat hiiren, jäniksen, oravan ja ketun sekä myös omia kotieläimiään. Yksi lapsista innostui kertomaan siitä, kuinka hän oli päiväkodilla nähnyt hiiren. Hiiren hän näki yhdessä eskareiden kanssa, kun he olivat ulkoilemassa päiväkodin piha-alueella.

Toisessa haastattelussa keskustelin lasten kanssa erilaisista sääilmiöistä. Säätila on eläinten katselemisen lisäksi sellainen asia, mitä voi havainnoida ulkona. Lapset olivat havainnoineet säätilaa haastattelupäivän aamuna. Keskustelu alkoi siitä, kun yksi lapsi kysyi toiselta, että miksi hän oli värittänyt puun siniseksi. Kolmas lapsi ehdotti, että puu voi olla märkä. Tästä alkoi keskustelu aamun säätilasta, kun lapset kertoivat, millainen säätila oli aamulla ollut heidän kodeissaan. Yhden lapsen mukaan oli satanut räntää ja kahden lapsen mukaan lunta.

Tyttö 4: Tai sitten se voi olla märkä ku justhan on melkein satanut oikeesti.

Erilaisista sääilmiöistä puhuttiin myös mörrimetsässä. Tuuli heilutti puun oksia niin, että puista tippui vettä lasten päälle. Lapset luulivat, että alkoi sataa vettä. Aikuinen kertoi lapsille, että vettä vain tippui puiden oksilta. Mörrimetsäretken aikana taivaalta satoi räntää ja tätä katseltiin ja ihmeteltiin lasten kanssa. Yhdessä keskusteltiin siitä, kuinka kevään sää voi olla epävakaa ja mitä se epävakainen sää oikein tarkoitti. Tämän retken aikana epävakasta säätä pääsi hyvin havainnoimaan, koska välillä paistoi aurinko ja välillä satoi räntää.

Sääilmiöiden lisäksi ulkona voi havainnoida vuodenaikojen eroavaisuuksia. Mörrimetsäretken teemana olivat kevään merkit. Kevään merkkejä maalattiin kiviin, mutta aiheesta keskusteltiin myös muutenkin. Matkalla mörrimetsään pysähdyttiin katsomaan järvelle. Aikuinen kyseli lapsilta, mitä järvelle on tapahtunut ja miten se on muuttunut talven jälkeen. Järven jäiden

sulamisesta keskusteltiin lasten kanssa ja lapset saivat itse havainnoida ja kertoa havaitsemistaan muutoksista.

Mörrimetsään kävelyn lomassa kevään merkkejä voitiin havainnoida myös muilla tavoilla, kuin katselemalla järvelle. Lapset jäivät ihmettelemään muurahaispesää ja yhdessä aikuisen kanssa katseltiin, olivatko muurahaiset jo heränneet talviunilta. Matka mörrimetsään kulkee aina samaa reittiä, joten samaa muurahaispesää pystyy havainnoimaan joka kerta, kun siitä kulkee ohi. Näin lapset pääsevät tarkkailemaan muurahaispesää ja siinä tapahtuvia muutoksia.

Tyttö: Kato, jonkun peruukki

Matkalla mörrimetsään, lapset huomasivat polulla kummallisen näköisen asian. Tätä kokoonnuttiin yhdessä ihmettelemään. Yhdessä ihmetellen huomattiin, että ensin peruukilta näyttävä asia olikin oikeasti puusta tippunut linnunpesä. Lasten kanssa keskusteltiin asiasta ja mietittiin, miten se on tähän tullut. Joku lapsista keksi, että se on varmasti pudonnut puusta. Lapset yrittivät katsella, näkyisikö ylhäällä puussa merkkejä siitä, että linnunpesä olisi tippunut sieltä. Aikuinen dokumentoi tämän linnunpesän ihmettelyn, ja otti kuvan lapsista, kun he katselivat linnunpesää.

Kun päästiin mörrimetsään, kokoonnuttiin yhdessä istumaan piiriin. Lapset pääsivät kertomaan Mörripeikko-pehmolelulle erilaisista kevään merkeistä. Aikuinen auttoi tarvittaessa herättelemään keskustelua, mutta lapset olivat jo matkan aikana päässeet hyvin havainnoimaan ja pohtimaan erilaisia kevään merkkejä. Lapset kertoivat Mörripeikolle muuttolinnuista ja siitä, miten ne lentävät takaisin etelästä, ötököistä ja siitä, miten ne heräävät talviunilta, puista ja miten niihin alkaa kasvaa taas vihreitä lehtiä, jäiden sulamisesta ja ilman lämpenemisestä.

Lapset osasivat myös haastatteluissa kertoa kesän ja talven eroista. Talvesta puhuttaessa, lapset mainitsivat ensimmäisenä lumen. Lumesta voi tehdä lumiukkoja, lumilinnoja, lumipalloja ja lumitonttuja. Kun on talvi ja lunta, voi lasten kertoman mukaan myös laskea pulkalla mäkeä. Kesällä voi lasten kertoman mukaan juosta pakoon ampiaisia, makoilla auringossa ja syödä mehujäätä, mennä uimarannalle, hyppiä hyppynaruilla ja pyöräillä. Heidän kertomuksissaan oli myös erilaisia aistihavaintoja, mitä he olivat nähneet, tunteneet ja aistineet.

H: Voikohan täältä (päiväkodista) mennä uimaan

Poika 1: Voi. Me mentiin, kerran mentiin öö tonne järveen.

Tyttö 4: Mutta kun se oli vielä niin kylmä vesi niin mä viihdyin pelkällä rannalla hiekkarannalla ja peitin itteni hiekkalla

7.4 Säännöt

Säännöt liittyivät merkittävänä osana lasten ulkona liikkumiseen. Ne olivat teemahaastattelun yksi tema, koska halusin saada selville, millaisia sään-

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

töjä lapset kuvailevat. Säännöt olivat näkyvä osa ulkoilua, sillä näillä halutaan varmistaa lasten ja ulkona liikkumisen turvallisuus. Säännöillä varmistettiin myös se, että luontoa kohdeltiin hyvin.

Haastatteluissa isoimpana sääntönä lapset mainitsivat rajat. Tien reunassa kävellessä ja metsässä leikkiessä on rajat, joiden ulkopuolelle ei saa mennä. Tien reunassa kävellessä täytyy lasten kertoman mukaan myös pitää toista kaveria kädestä kiinni. Metsään rajat on asetettu lasten mukaan siksi, etteivät kasvit tallaantuisi jalkojen alle.

Poika 2: Ei saa mennä rajan ulkopuolelle

H: Rajan ulkopuolelle?

Poika 1: Sitten sinne puiden toiselle puolelle koska siellä on kasveja

H: Kasveja? Mitäs niille kasveille voi sitten käydä?

Poika 1: Ööö... Tall... tallota

H: Niin ne tallaantuu?

Rajojen lisäksi sääntöjä on tehty myös puussa kiipeilyyn. Lapset kertoivat haastatteluissa, ettei kiipeilypuussa saa kiivetä liian korkealle tai mennä liian kauas puun rungosta. Jos menee rungosta liian pitkälle, oksat voivat katketa ja puusta voi tippua alas. Puusta tippumista pyritään välttämään myös sillä, ettei saa lyödä tai tönä. Töniminen puussa voi lasten mukaan aiheuttaa sen, että silloin tippuisi puusta alas. Lapset kuvailivat, että puussa saa kiivetä vain kaksi lasta kerrallaan. Jos puussa on jo kaksi lasta kiipeämässä, sitten kuuluu odottaa omaa kiipeilyvuoroaan.

Omissa havainnoissani näkyivät nämä samat teemat, mitä lapset kertoivat haastatteluissa. Ensimmäinen asia, mihin itse kiinnitin huomiota, oli kävely matka metsiin. Kahdella havainnointikerralla, lasten kanssa mentiin ulkoilemaan eri metsäpaikoille. Kuitenkin molemmissa kävely matkoissa oli täysin samat säännöt. Lapset kulkivat parijonossa niin, että he pitivät toista lasta tai aikuista kädestä kiinni. Jonossa aikuinen oli aina ensimmäisenä ja viimeisenä.

Aikuiset huolehtivat ja muistuttelivat lapsia siitä, että käveltiin tien reunassa ja pidettiin sopiva välimatka edelle kulkeviin. Ennen tien ylityksiä pysähdyttiin. Aikuinen kysyi lapsilta, tuleeko autoja ja voiko tien ylittää. Näin huolehdittiin turvallisesta tiellä liikkumisesta ja samalla opetettiin näitä taitoja lapsille.

Säännöt näkyivät todella selkeästi lasten toiminnassa. Yksi näistä oli sallitun alueen rajalle saapuminen. Kun lapset astuivat alueen rajan toiselle puolelle, he päästivät välittömästi irti parinsa kädestä ja lähtivät juoksemaan. Tämä tapahtui molemmilla havainnointikerroilla. Etenkin pojat lähtivät heti juoksemaan ja juoksivat niin pitkälle, kuin vain pääsivät. Sääntönä nimittäin oli, että aikuisen oli aina pystyttävä näkemään lapset. Niin pitkälle ei saanut juosta, etteivät aikuinen ja lapset näkisi toisiaan.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Rajat näkyivät lasten leikeissä. Lapset juoksivat ympäri metsää, rajalta rajalle. Ulkopuolisen havainnoijankin oli helppo päätellä, missä sai ja ei saanut liikkua. Lapset olivat koko ajan aikuisten näkyvissä ja liian jyrkissä paikoissa ei leikitty. Aikuiset olivat selvästi keskustelleet rajoista lasten kanssa. Keskustelua rajoista tapahtui myös leikkien lomassa. Ensimmäisellä havainnointikerralla, yksi lapsista lähti kiipeämään rajana toimineen pienehkön kallion päälle. Toinen lapsi tuli hyvin äkkiä paikalle kertomaan, että sinne ylös ei saanut kiivetä. Aikuiset huomasivat tämän tilanteen ja he yhdessä lasten kanssa keskustelivat sallituista alueista.

Lapset olivat tarkkoja siitä, että kaikille oli samat säännöt. He kyllä huomauttivat, jos joku teki jotain kiellettyä. Lapset olivat hyvä apu aikuisille, koska lapset muistuttelivat myös aikuisia yhteisesti sovitusta säännöistä. Kun lähdimme ensimmäisen havainnointikerran lopulla siirtymään takaisin päiväkodille, aikuinen antoi lapsille ohjeita. Samalla lapset muistuttelivat aikuisia lasten mielestä olennaisista säännöistä.

Aikuinen: Rinteessä ei tarvii pitää kädestä kiinni, voidaan mennä yhden hengen jonossa.

Lapsi: Eikä saa juosta

Aikuinen: Eikä saa juosta.

Metsän ja luonnon kunnioittaminen näkyivät säännöissä. Aikuiset ovat ohjeistaneet lapsia niin, että luontoa ei saa tuhota. Sammalta tai mustikanvarpuja ei saa repiä eikä oksia saa kiskoa irti puista. Maahan jo valmiiksi tipuneilla luonnon materiaaleilla sai leikkiä. Näillä säännöillä haluttiin mahdollistaa se, että luonto pysyisi mahdollisimman paljon samanlaisena, kuin mitä se oli ennen lapsiryhmän tuloa metsään.

Aikuiset ja säännöt olivat varmistamassa sitä, että lasten leikit sujuisivat hyvin ja turvallisesti. Toisen havainnointikerran vuorenavallitusleikki oli tästä hyvä esimerkki. Sen sijaan, että aikuinen olisi kokonaan kieltänyt tällaisen leikin, hän ohjeisti lapsille siihen sopivan leikkipaikan. Aikuinen jäi myös vuorenavallitusleikin välittömään läheisyyteen. Tällä tavalla hän pystyi huolehtimaan siitä, että kaikki leikkivät turvallisesti ja sääntöjä noudattaen. Aikuinen asetti säännöksi sen, että leikkiä sai vain yksi yhtä vastaan. Tällä pyrittiin takaamaan se, ettei leikki kävisi liian rajuksi.

7.5 Sosiaaliset suhteet

Sosiaalisilla suhteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä lasten vertaisryhmää sekä lasten ja aikuisen välistä suhdetta. Lapset liikkuvat ja leikkivät ulkona yhdessä toisten lasten kanssa. Aikuiset voivat olla myös mukana leikeissä, mutta ennen kaikkea he olivat mahdollistamassa kaikille mieluisaa toimintaa. Vertaisryhmän merkitys näkyi haastatteluissa ja havainnoissa.

Haastatteluissa lapset sivusivat kiusaamista. Heidän mielestään ulkona ei ole kivaa, jos jotakuta ei oteta tai päästetä leikkiin mukaan. Tekemieni havaintojen mukaan en onneksi havainnoinut tällaista leikeistä poisjättämistä.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Kuitenkaan kahden kerran pohjalta ei voi muodostaa tarkkaa käsitystä kiusaamisen määrästä. Havainnoissa näkyivät lasten yhdessä oleminen ja tekeminen.

H: Onkos siä ulkona jotain mikä ei oo kivaa?

Poika 1: Se ettei leiki

Tyttö 4: Se kun jotkut ei päästä leikkiin

Osa lapsista mietti jo kävelymatkalla metsään, mitä he voisivat leikkiä. He keskustelivat keskenään siitä, mitä leikkivät edellisenä päivänä ja jatkaisivatko he samaa leikkiä myös tänään. Havaintojeni mukaan etenkin tytöt keskustelivat ja suunnittelivat leikkejään ennakkoon. Pojat olivat suoraviivaisempia ja he säntäsivät metsään leikkimään, ilman sen suurempia pohdintoja. Pojilla näytti olevan heti selvillä, mitä he halusivat leikkiä. Kuitenkin tytöille ja pojille oli yhteistä, että he leikkivät yhdessä muiden kanssa. Välillä leikittiin pareittain, toisinaan tytöt ja pojat leikkivät keskenään ja joskus kaikki leikkivät yhdessä yhtenä isona ryhmänä.

Ulkoilu oli vahvasti sosiaalinen tapahtuma. Tämä näkyi leikkimisen lisäksi siinä, että kaikki mitä ulkona tehtiin, tehtiin yhdessä. Yhdessä oltiin joko koko ryhmänä tai pienemmissä ryhmissä. Kävellessä lapset keskustelivat keskenään, kertoivat toisilleen vitsejä, juoksivat yhdessä eteenpäin tai keskustelivat aikuisen kanssa havainnoistaan luonnosta. Vapaalle leikille oli varattu paljon aikaa. Retkellä mörrimetsässä oli vapaan leikin lisäksi ohjattua toimintaa. Tähän toimintaan osallistuttiin sekä koko ryhmänä kerralla, että pienemmissä ryhmissä.

Aikuiset olivat vahvasti läsnä ulkoiluissa. Aikuisen tarve kuitenkin vaihteli tilanteesta ja lapsesta riippuen. Tytöt kaipasivat selvästi poikia enemmän aikuisen seuraa. Tytöt leikkivät enemmän aikuisen lähettyvillä kuin pojat, ja matkalla metsään tytöt olivat niin ikään lähellä aikuista. Pojat puolestaan kulkivat keskenään eivätkä näyttäneet kaipaavan aikuisen läsnäoloa. Aikuisen oli kuitenkin kaikille läsnä ja tavoitettavissa, jos lapset tarvitsivat aikuisen apua. Aikuiset voivat olla myös mukana lasten toiminnassa ja leikkiä lasten kanssa. Haastatteluissa lapset kertoivat, että aikuisten kanssa voi leikkiä hippaa tai piilosta.

Aikuiset olivat toiminnan mahdollistajia. Tämä oli ehkä aikuisten isoin rooli ulkoiluissa. Se, millaiseksi ulkoilutilanne lopulta muodostui, oli aikuisen vastuulla. Aikuisen voi omalla toiminnallaan mahdollistaa ja tarjota edellytyksiä lapsille mielekkäälle toiminnalle. Aikuisen rooli näkyi havainnoissani siinä, miten aikuiset kuuntelivat, ottivat huomioon ja toteuttivat lasten toiveita. Esimerkiksi lasten kiinnostus majan rakentamiseen oli mahdollistettu rakentamalla kehikko majan rakentamista varten, tai kun pojat halusivat mörrimetsässä leikkiä vuorenavalloitusleikkiä. Aikuisen olisi voinut kieltää tämän leikin ja käskeä lapset muihin leikkeihin. Sen sijaan aikuinen mahdollisti lasten toiveen vuorenavalloitusleikistä ja osoitti lapsille tähän leikkiin sopivan paikan.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Aikuiset tukivat lasten keskinäisiä sosiaalisia suhteita. Tämä näkyi siinä, että aikuiset olivat auttamassa lasten keskinäisten ristiriitojen selvittämisessä. Aikuiset tukivat lapsia niin, että lapset itse oppisivat selvittämään riitansa. Lasten ongelmia kuunneltiin ja kaikkien osapuolten annettiin kertoa oma näkemyksensä asiaan. Aikuiset esittivät lapsille mahdollisia vaihtoehtoja ratkaisuehdokkaiden muotoon, mutta antoivat lasten itse pohtia, miten tilanne saataisiin ratkaistua. Aikuiset olivat mahdollistamassa fyysisen ympäristön lisäksi myös turvallista sosiaalista ympäristöä.

7.6 Ruoka

Jokaisessa kolmessa ryhmähaastattelussa sivuttiin jollain tapaa ruokaa. Ensimmäisessä haastattelussa puhuttiin makkaran paistamisesta ja marjojen poimimisesta ja syömisestä. Lapset kertoivat, että päiväkodin piha-alueella on grillikatos, jonne olisi mahdollisuus tehdä nuotio ja paistaa makkaraa.

H: Pitäiskö siä (päiväkodin pihassa) olla jotain juttuja, mitä siellä ei nyt ole?

Tyttö 1: Mun mielestä ei

H: Et se on ihan hyvä?

Tyttö 1: Mmm-m

Tyttö 2: Paitsi makkaraa

Makkaran paistaminen nousi keskusteluun täysin lasten omasta aloitteesta. Lasten aloitteesta keskusteluun tulivat myös marjat, koska joku tytöistä sai idean värittää värityskuvan lasten huuletkin. Huulien väri tuli tyttöjen kertoman mukaan huulipunasta tai mustikasta.

Tyttö 1: Nii, mut noilla on nyt huulipunaa koska ne on tyttöjä

H: Ne voi olla tyttöjä, mmm-m

Tyttö 2: *nauraa*

Tyttö 1: Niillä on violettiä huulipunaa tai sitten ne on varmaa mustikkaa

Marjat olivat selvästi mukava aihe tyttöjen mielestä. Samasta teemasta keskusteltiin haastattelussa useampaan otteeseen.

Tyttö 1: Noilla on noin violetit (huulet) mustikoista

H: Ne on sit varmaan syönyt tosi paljon mustikkaa

Tyttö 1: Mmm-m. Varmaan koko naamoineen

nauraa

Keskustelimme lasten kanssa siitä, voiko mustikoita löytää oikeasti ja mistä niitä voi poimia. Lapset kertoivat, että mustikoita löytyy puskeista ja puskiä löytyy metsästä. Keskustelusta kävi ilmi, että lapset itse pitivät marjoista ja niiden syömisestä. He nimesivät erilaisia marjoja ja keskustelivat siitä, kuka tykkää mistäkin marjasta. Keskustelussa palattiin vielä huulien värjäämiseen eri marjoilla.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Tyttö 2: Ai mä oon (tehnyt huulipunaa) mustikasta ja puolukasta. Mut kun mä maistoin mun huulia ni yök

Tyttö 1: Hyvää

Tyttö 2: Koska mä en pidä puolukasta

Tyttö 3: Mä tykkään

H: Aijaa *naurua*

Tyttö 3: Mä tykkään niin paljon että mä halkeen

Toisessa ryhmähaastattelussa ei puhuttu marjoista eikä makkarasta, vaan ketunleivistä ja jäätelöstä. Yksi lapsista aloitti keskustelun harmittelemalla sitä, ettei päiväkodin ulkoilualueilla ole ketunleipiä. Muut lapset tulivat mukaan keskusteluun ja jakoivat saman innostuksen ketunleipien syömistä kohtaan.

Tyttö 4: Ketunleivät on nameja

H: Mmm-m

Poika 2: Arvaappa miten paljon mää söisin niitä

H: Näin paljon? *näyttää käsillä*

Poika 2: Kaksisataa

H: Se on aika monta

Poika 1: Mä söisin näin paljon *osoittaa käsillä* Koko maailman täyteen.

Ketunleipien lisäksi yksi lapsista mainitsi, että olisi kiva, jos ulkona olisi jäätelökioski. Sieltä olisi lapsen kertoman mukaan kiva saada ostaa jäätelöä. Kolmannessa haastattelussa sivuttiin myös jäätelö-teemaa. Keskustelimme kesän ja talven eroista, kun keskusteluun nousi mehujään syöminen.

Poika 3: No vois mieluummin olla tossa jossakin auringolla vähän niinku makoilemassa ja syömässä jäätelöauton mehujäätä

Ruoka ja eväät näkyivät myös tekemissäni havainnoissa ulkoilujen aikana. Eväshetki kuului osana mörrimetsään tehtävää retkeä. Eväshetken mielekkyyttä kuvasi mielestäni hyvin se, kuinka aikuisen tarvitsi pyytää lapsia vain yhden kerran tulemaan syömään eväitä. Kaikki keskeyttivät leikkinsä heti ja tulivat iloisien huudahdusten myötä aikuisen ja eväiden luokse. Lapset saivat kukin yhden keksin ja he istuivat maahan sitä syömään.

Vaikka eväshetki olikin mieluinen, olivat leikit myös kivoja ja halu takaisin leikkimään oli kova. Jotkut söivät eväänsä nopeasti, että pääsi myös nopeasti takaisin leikkimään. Toiset selvästi nauttivat pidemmästä ja rauhallisesta eväshetkestä. Keksiä syötiin pitkään ja hartaasti, vähän kerralla pureskellen. Kaiken kaikkiaan lasten tyytyväisyys eväshetkeen näkyi heidän iloisina ilmeinä ja iloisena keskusteluna.

Ruoka-teema näyttäytyi myös lasten leikeissä. Erityisesti tyttöjen roolileikeissä oli paljon erilaista syötävää. Keppi oli leikissä mehujää, jota leikisti syötiin. Keppi voi olla myös pullo, josta juotiin. Käpy oli tuttupullo,

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

josta pystyi juomaan maitoa. Ruoka näkyi myös kauppalistan kirjoittamisessa, kun kepillä leikisti kirjoitettiin puunrunkoon erilaisia kaupasta ostettavia ruoka-aineita.

7.7 Toiveet

Yksi haastattelun tavoitteista oli selvittää lasten toiveita ulkona liikkumiselle. Näillä toiveilla haluan selvittää lasten näkemyksiä, joilla arkea voisi parantaa. Lasten toiveita kuuntelemalla voidaan suunnitella mielekkäämpää toimintaa.

Haastatteluissa kysyin lapsilta, olisiko heillä jotain toiveita ulkona liikkumisen tai leikkimisen suhteen. Ensimmäisestä haastattelusta nousi toive hyppynaruille, tikapuille ja hämähäkkikeinulle. Toisesta haastattelusta tuli enemmän toiveita leluille. Tässä toisessa haastattelussa lapset kertoivat, kuinka viime kesänä he saivat ottaa dinosaurus-leluja päiväkodin metsään mukaan ja leikkiä niillä. Lapset kertoivat myös, kuinka oman lelun saa joskus ottaa mukaansa, kuten esimerkiksi pulkan talvella. Toisessa haastattelussa lapset toivoivat polkutraktoria, kauko-ohjattavaa traktoria ja tasapainoilu-ämpäreitä.

Tyttö 4: Ja sitten siellä pitäisi olla ne ämpärit joissa on ne nauhat ja sitten niillä voi kävellä.

Kolmannessa haastattelussa lapset eivät toivoneet ollenkaan varsinaisia leluja. He halusivat lisää keppejä majan rakentamiseen ja mattoja majan lattialle. He eivät kertomansa mukaan tarvitse ulkona mitään leluja. Majojen rakentelu ja lujaa juokseminen olivat heille tärkeämpiä kuin lelut.

Tekemäni havainnot tukevat tämän kolmannen haastattelun lasten mietteitä. Lapset leikkivät ulkona todella luonnollisesti ja vaivattomasti erilaisilla luonnon materiaaleilla. Kertaakaan en havaintojeni aikana huomannut, että lasten leikit olisivat kaivanneet leluja. Kepit, kivet ja muut luonnon materiaalit saivat lasten mielikuvituksen avulla leikit eloon.

Materiaalien lisäksi lapset toivoivat enemmän mahdollisuuksia nauttia eväistä. Ensimmäiseen haastatteluun osallistuneet lapset toivoivat makkaranpaistoa grillikatoksessa. Toisessa haastattelussa ulos toivottiin jäätelökioskia, mistä saisi ostaa jäätelöä. Kolmannessa haastattelussa toivottiin auringossa makoilua ja Jäätelöauton mehujään syömistä.

Kaiken kaikkiaan lapset pitivät ulkona olemisesta. Ensimmäisen haastattelun tytöt olivat sitä mieltä, että ulkona olemisessä kaikki oli kivaa eikä siellä ole mitään, mikä ei olisi kivaa. Erityisen kivoina asioina he mainitsivat leikkimisen, hyppynaruilla hyppimisen ja hämähäkkikeinussa keinumisen. Lasten mukaan myös päiväkodin pihassa voisi olla hämähäkkikeinu ja mahdollisuus hyppiä hyppynaruilla.

Toisessa haastattelussa erityisen kivoina asioina pidettiin erilaisia kiipeilyyn liittyviä seikkoja ja leluilla leikkimistä. Lasten mukaan ulkona voisi

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

---

olla enemmän leluja, kiipeilypaikkoja ja leikkimökki. Tässä toisessa haastattelussa lapset nimesivät myös sellaisia asioita, mitkä eivät ole ulkona kivoja. Nämä asiat eivät liity itse luontoon tai ulkona olemiseen, vaan lähinnä sosiaalisiin suhteisiin. Lasten mielestä ulkona ei ole kivaa se, kun toiset lapset jättävät muita leikkien ulkopuolelle eivätkä leiki kaikkien kanssa. Tämän lisäksi se ei ole kivaa, jos ei pääse ollenkaan ulos leikkimään.

Poika 2: No ei voi leikkiä yhtään pihalla

H: Se ei oo kivaa jos ei pääse pihalle?

Poika 2: Niin

Kolmannessa haastattelussa ulkona olemisen katsottiin myös olevan kivaa. Erityisen kivoja asioita tähän haastatteluun osallistuneiden lasten mielestä olivat juokseminen, rakentelu ja grillikatos, missä voi leikkiä. Heidän mielestään ulkona voisi olla enemmän rakenteluun sopivia materiaaleja. Ulkoi- lusta he eivät osaa nimetä sellaisia asioita, mitkä eivät olisi kivoja. Ainoa asia, jonka he mainitsevat on se, kun joutuu tulemaan sisälle.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta. Samalla pyrittiin selvittämään sitä, miten nämä lasten mainitsevat asiat näkyvät käytännössä, eli ulkoilujen aikana. Luonnossa liikkuminen vaikuttaa positiivisilla tavoilla lasten hyvinvointiin. Leikkiminen ja liikkuminen ulkona tuottavat lapsille iloisia hetkiä ja oppimisen kokemuksia.

Luonnon vaikutuksia lasten hyvinvoinnille voi tarkastella varhaispedagogiikan kolmen osa-alueen, kasvun, kehityksen ja oppimisen kautta. Nämä kolme osa-aluetta muodostavat pedagogisen toiminnan lähtökohdat. Tarkastelemalla näitä osa-alueita, voi löytää perusteluja pedagogisen toiminnan toteuttamiselle luonnossa. Ulkona leikkimisellä ja liikkumisella mahdollistetaan lasten motoristen, kognitiivisten sekä sosiaalisten taitojen kehitys.

Luonto tarjoaa monipuolisia liikkumisen mahdollisuuksia ja näin ollen monipuolisia tilaisuuksia motoriselle kehitykselle. Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tuloksissa on luettavissa lasten monipuolinen liikkuminen ja liikkumisen ilo. Lasten liikkumisen ilo näkyi ja kuului heidän leikeissään. He liikkuivat vaihtelevasti ympäristöissään ja käyttivät luontoa kattavasti hyödykseen. Liikkumisen lomassa lasten hieno- ja karkeamotoriikka sekä tasapaino kehittyivät.

Lasten liikkumista voi pedagogisen tarkastelun lisäksi katsoa lasten näkökulmasta. Lapset eivät liiku siksi, että he ajattelevat sen mahdollistavan motorisen kehityksen. He liikkuvat siksi, koska liikkuminen on hauskaa. Yksi tärkeimmistä tavoitteista luonnossa liikkumiselle tulisi olla lasten liikkumisen ilon ja luonnossa viihtymisen säilyttäminen. Kun liikkuminen ja luonnossa oleminen ovat lapsille mieluisia asioita, tapahtuvat oppimisen kokemukset huomaamatta ja vaivattomasti. (Kokljuschkin 1999, 36–38.)

Ulkona leikkiminen ja liikkuminen auttavat kehittämään lasten mielikuvitusta. Kun metsässä ei ole varsinaisia leluja tai valmiiksi rakennettuja leikkipaikkoja, lapset joutuvat omalla mielikuvituksellaan rakentamaan leikeille puitteet. Tämän opinnäytetyön tutkimukseen osallistuneet lapset eivät käyttäneet päiväkodissa ulkoillessaan juuri ollenkaan valmiita leluja. He leikkivät niillä välineillä, mitä luonnosta oli löydettävissä. Lapset tekivät mielikuvituksensa avulla luonnon materiaaleista leluja. Jarasto ja Sinervo (1997, 52–53) puhuvat mielikuvituksesta lapsen maailman rikastuttajana. Mielikuvitus rikastuttaa etenkin leikkiä, koska lasten leikki ei tällöin rajoitu lelujen puuttumiseen.

Lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu suhteessa muiden ihmisten kanssa. Etenkin vertaisryhmän suhtautuminen lapseen on merkittävässä osassa lapsen kehitystä. Toimiminen muiden lasten kanssa auttaa lasta harjoittelemaan yhteistyötaitojaan, kuuntelemaan muita ja ratkomaan ristiriitoja. Vuorovaikutuksessa lapset oppivat monia sosiaalisia taitoja. (Ojanen ym. 2011, 166–167.)

Tämän opinnäytetyön valossa ulkona liikkuminen on sosiaalinen tapahtuma. Yhdessä ulkoillen voi harjoitella erilaisia sosiaalisia taitoja, kuten ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitoja. Lapset leikkivät paljon ulkona ja näin he saivat paljon yhdessä tekemisen kokemuksia. Aikuisten tulisi varmistaa kaikille turvallinen ja iloinen sosiaalinen ympäristö, jossa ketään ei kiusattaisi tai jätettäisi leikkien ulkopuolelle.

Säännöt ja rajat voivat oikein käytettyinä luoda turvallisuuden tunnetta lapsille. Johdonmukaisuus sääntöjen noudattamisessa auttaa lasta hahmottamaan käyttäytymistään ja sen mahdollisia seurauksia. Keskustelemalla säännöistä lapsen kanssa, lapsi oppii hyviä käyttäytymismalleja ja esimerkiksi turvallista tiellä liikkumista. (Ojanen ym. 2011, 166.)

Säännöillä mahdollistetaan lasten ja ympäristön turvallisuus. Tämän tutkimuksen mukaan lapset osasivat yhdistää säännöt toisten ihmisten sekä luonnon hyvään kohteluun. Rajojen asettamisella varmistetaan se, etteivät kukat tallaannu ja luonnosta riittää iloa pidemmäksi aikaa. Käyttäytymismallit opitaan jo lapsena. Kun lapsille opetetaan turvallisesta tiellä liikkumisesta ja luonnon hyvästä kohtelusta, heille on tarjottu hyvät eväät toteuttaa näitä asioita myös myöhemmin elämässään.

Havainnoinnin ja luonnossa liikkumisen avulla lapsille voidaan opettaa monipuolisesti erilaisia asioita. Tässä opinnäytetyössä tällaisia asioita olivat muun muassa kevään merkkeihin perehtyminen, sääilmiöiden opettelu ja erilaisten marjojen tunnistaminen. Marjojen avulla voi harjoitella myös eri värien opettelemista. Kevään merkkejä havainnoidessa voidaan tarkastella veden eri olomuotoja ja pohtia eri vuodenaikojen eroavaisuuksia.

Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 90–91) korostavat oppimisessa lasten omia kokemuksia, havaintoja ja ihmettelyn aiheita. Vuodenaikojen muutosten havainnoinnilla autetaan lapsia ymmärtämään syy-seuraussuhteita. Omilla

kokemuksilla voidaan parantaa oppimisen mielekkyyttä ja laatua. Aistihavainnot tuovat monipuolisuutta oppimiseen, ne lisäävät ajattelun rikkautta ja parantavat päättelykykyä.

Tutkimuksen tuloksista on löydettävissä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Näitä eroja oli nähtävissä leikeissä, leikkivälineissä ja mielenkiinnon kohteissa. Kokljuschkin (1999, 23–24) nostaa tyttöjen ja poikien väliset erot tärkeiksi, kun suunnitellaan toimintaa, jossa pyritään mahdollistamaan onnistumisen kokemuksia kaikille. Olennaista ei ole erotella tyttöjä ja poikia toisistaan, vaan tärkeämpää on toiminnan monimuotoisuus. Kaikkien lasten tulisi saada tehdä sellaisia asioita, joista he pitävät. Näin voidaan tarjota kaikille mahdollisuuksia kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen.

Aikuiset ovat tasapuolisen toiminnan mahdollistajia. He pystyvät omalla toiminnallaan vaikuttamaan siihen, millainen ulkoilutilanne lapsille muodostuu. Tässä opinnäytetyössä paras esimerkki aikuisen mahdollistajan roolista oli poikien vuorenvalloitusleikki. Aikuinen kuuli lasten toiveen ja tarjosi leikille edellytykset sen sijaan, että olisi kieltänyt leikin. Kokljuschkin (1999, 23) korostaa onnistumisen ja positiivisten kokemusten tarjoamista lapsille. Jos aikuinen pelkää kieltää ja rajoittaa lasten toimintaa, se alkaa lopulta vaikuttaa lasten minäkuvan kehittymiseen. Positiiviset kokemukset nostavat lasten itsetuntoa ja vahvistavat positiivista minäkuvaa.

Lasten ulkoilun mielekkyyttä voi parantaa sillä, että lisätään lasten mielestä mukavia asioita ja poistetaan epämieluisia asioita. Tutkimuksesta nousseita esimerkkejä ovat kiusaamisen ja leikeistä pois jättämisen ehkäiseminen sekä eväiden syömisestä monipuolistaminen. Lapset toivoivat makkaranpistoa päiväkodin ulkoilualueen grillikatoksessa sekä jäätelön ja ketunleipien syömistä ulkona. Myös erilaiset leikkimisen välineet saattavat lisätä ulkoilun mielekkyyttä. Mielekkään toiminnan mahdollistamisella lisätään lasten positiivisia kokemuksia ja luonnossa viihtymistä.

Lasten toiveiden toteuttaminen luo mahdollisuuden paremmalle todellisuu-delle ja tulevaisuudelle. Toivo ja utopia innostavat ihmisiä rakentamaan parempaa arkea sekä osallistumaan erilaisiin toimintoihin (Kurki 2006, 152–153). Kun lapset huomaavat, että heidän toiveitaan ja ideoitaan kuunnellaan, heitä on helpompi innostaa mukaan yhteiseen toimintaan. Ottamalla heidät mukaan toiminnan suunnitteluun, he oppivat vastuuta, heidän mielikuvituksensa kehittyy ja toiminnasta tulee mielekkäämpää.

Kuuntelemalla lapsia, on mahdollisuus saada selville heidän toiveensa. Aikuiset voivat ottaa lapset mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, mutta loppujen lopuksi päävastuu on aina aikuisella. Aikuisen vastuulla on toimia tasapuolisesti kaikkia kohtaan ja varmistaa kaikkien turvallinen ulkona liikkuminen. Tämän opinnäytetyön näkökulmista nämä asiat näkyivät sääntöinä, yhdessä tekemisenä ja iloisena ilmapiirinä. Osallistamalla lapset mukaan toimintaan, mahdollistetaan erilaiset ajatukset ja saadaan toiminnasta mielekäästä ja monipuolista.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Tämän opinnäytetyön avulla toimeksiantaja-päiväkodin on mahdollisuus saada toimintaansa erilaisia arviointi- ja kehittämisideoita. He saavat vahvistusta toimintansa mahdollisuuksista lasten kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Lapset pitävät ulkona liikkumisesta. Lasten ideoita ja toiveita kuulemalla on toiminnasta mahdollisuus tehdä vieläkin mielekkäämpää.

9 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyön tuloksia sekä koko opinnäytetyöprosessia. Tutkimuksen tulosten pohdinnassa pyrin tarjoamaan toimeksiantaja-päiväkodille ideoita ja kehitysehdotuksia toiminnalle.

9.1 Tutkimuksen tulosten pohdinta

Yllätyksellisin tutkimuksen tuloksien teemoista oli ruoka. Osasin olettaa eväiden olevan yksi ulkoilun mieluisimmista asioista, mutta ruoan nouseminen näin vahvasti esiin, oli yllättävää. Teema nousi esiin jokaisessa ryhmähaastattelussa. Missään haastattelussa ei sivuttu mörrimetsäretkillä pidettävää eväshetkeä. Lapset toivoivat muunlaisia mahdollisuuksia nauttia ruoasta ulkona, kuten makkaranpaistoa ja ketunleipien syömistä.

Ruoka voisi olla yksi toimeksiantaja-päiväkodin toiminnan kehittämisen aihe. Toimintaa saisi kehitettyä lisäämällä yhteisiä ulkona tapahtuvia ruokailuhetkiä. Voisiko iltapäivän välipalan tarjota toisinaan päiväkodin ulkoilun alueen grillikatoksessa, tai voisiko lasten kanssa lähteä piknikille? Ehdottaisin myös lähtemään lasten kanssa retkelle marjametsään, poimimaan mustikoita ja leipomaan kerätyistä marjoista jotain.

Toimeksiantajan yksi toive opinnäytetyötäni varten, oli selvittää tarvitsevatko lapset päiväkodin ulkoilun alueille leluja tai muita ulkona liikkumisen välineitä. Omien pohdintojeni mukaan, lapset eivät välttämättä tarvitse uusia välineitä. Lasten leikit olivat laadukkaita ja he rakensivat mielikuvituksellaan leikeille puitteet. En kuitenkaan kiellä sitä, etteivätkö lapset pitäisi siitä, jos päiväkodin pihalle tuotaisiin esimerkiksi keinuja. Lapset varmasti pitäisivät tästä, mutta tekemieni havaintojen ja pohdintojen mukaan, he tulevat toimeen varsin hyvin ilmankin.

Se mitä pohdintojeni mukaan kannattaisi hyödyntää, ovat kierrätettävät materiaalit. Esimerkiksi majan rakentamiseen voisi hankkia lisää rakennusmateriaaleja. Vanhat matot, pressut ja kepit tulisivat lasten majan rakennuksessa varmasti tarpeeseen. Lasten mielikuvituksen kehittymisen kannalta valmiit lelut eivät välttämättä ole paras vaihtoehto. Kuitenkin kierrätettävillä materiaaleilla voidaan tuoda vaihtelua lasten leikeille. Esimerkiksi matot ja pressut voivat lasten leikeissä saada monia erilaisia käyttötarkoituksia.

Lasten leikit olivat näkyvässä osassa ulkoiluja. Leikille tulisi jatkossakin antaa paljon aikaa, jotta lapset pääsevät pitämään hauskaa ja kehittämään erilaisia taitojaan. Ilon ja onnistumisten kokemusten tulisi olla ulkoiluissa pääosassa. Näin lisätään ulkona viihtymistä ja toiminnan mielekkyyttä.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Tässä tutkimuksessa etenkin pojat olivat kiinnostuneita leikkimään kepeillä, jotka olivat heidän kertomansa mukaan erilaisia aseita. Nykypäivän yhteiskunnassa tämä saattaa olla herkkä aihe, koska aseellinen väkivalta ja sen uhka ovat lisääntyneet. Kuitenkaan havainnoissani en nähnyt poikien leikkissä huolestuttavia piirteitä. Kuvitellut aseet vain kulkevat poikien mukana, he keräilivät niitä eivätkä he ampuneet niillä toisiaan tai muita kohti. Ryhmän aikuisten tulisi kuitenkin tarkkailla lasten leikkejä ja puuttua niihin, jos leikeissä on jotain lapsille soveltumattomia piirteitä.

Tutkimuksen kohteena olleen päiväkotiryhmän piha ei ole samanlainen, kuin perinteinen päiväkodin piha. Lapsiryhmän siirtyminen ulkoilupaikoille vaatii joka kerta liikkumista autotien reunassa. Tämä ei ole välttämättä huono asia, koska samalla lapsille voi opettaa turvalliseen tiellä liikkumiseen liittyviä tietoja ja taitoja. Tutkimukseni mukaan lapsilta kysyttiin joka kerta ennen tien ylitystä, voiko tien ylittää turvallisesti. Tässä aikuisen kannattaa olla huolellinen. Jotkut lapsista saattavat vastata, että tien voi ylittää turvallisesti, vaikka he eivät edes katsoneet ympärilleen. Tällöin turvallisen tiellä liikkumisen harjoittelulta katoaa pohja, jos lapset eivät itse osallistu havainnointiin.

Useimmiten päiväkodin piha-alueita ympäröivät aidat. Tässä tutkimuksessa lapset ulkoilivat sellaisilla alueilla, missä ei ollut aitoja. Vaikuttaako aitojen puuttuminen turvallisuuteen ja miten se vaikuttaa työntekijöiden toimimiseen? Aitojen puuttuminen lisää lasten karkaamisen mahdollisuuksia. Tämä on kuitenkin vältettävissä sillä, että lasten kanssa on sovittu alueen rajoista. Kun lapset tietävät missä saa ja ei saa liikkua, aitoja ei välttämättä tarvita. Tämä vaatii erityistä huolellisuutta aikuisilta. Aikuisten tulee varmistaa, että kaikki lapset tietävät ja noudattavat sallitun alueen rajoja. Aidatun alueen puuttuminen ei ole este ulkoilulle.

Luonto tarjoaa monipuolisen oppimisympäristön, jolla voidaan mahdollistaa lasten kokonaisvaltainen oppiminen. Oppiminen on sitä helpompaa, mitä mielekkäämpää toiminta on. Mielekkyyttä pystyy lisäämään osallistamalla lapset toiminnan suunnitteluun mukaan. Kuulemalla lasten toiveita ja ideoita, on toiminnasta mahdollisuus saada vieläkin monipuolisempaa.

Aikuisen mielikuvituksen puuttuminen ei saisi olla monipuolisen toiminnan esteenä. Havainnoimalla lapsia, aikuinen voi saada toiminnan suunnitteluun paljon uusia ajatuksia ja ideoita. Lapset voivat opettaa aikuisille paljon uutta, jos aikuiset ovat valmiita oppimaan ja pitämään mielensä avoimena.

9.2 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Tämä opinnäytetyö lähti liikkeelle omista mielenkiinnon kohteistani. Olen jo aikaisemman työkokemukseni perusteella päässyt toteuttamaan varhaiskasvatusta luonnossa. Halusin tällä työllä päästä syventymään aiheeseen lisää ja tuoda lasten mietteillä uusia näkökulmia tulevaan lastentarhanopettajan työhöni.

Opinnäytetyön toimeksiantaja löytyi helposti. Tein opintoihini liittyvän syventävän harjoittelun päiväkodissa, jossa toteutetaan metsämörritoimintaa. Kerroin heille aiheestani ja kysyin, saisinko toteuttaa tutkimukseni heidän päiväkodissaan. Myöntävän vastauksen saatuaani pääsin toden teolla suunnittelemaan opinnäytetyöni toteutusta.

Toimeksiantajalla oli myös omia toiveita työlleni. He toivoivat, että havainnoisin sitä, miten lapset käyttävät erilaisia luonnon materiaaleja leikeissään. Tämän lisäksi he toivoivat, että selvittäisin kaipaavatko lapset ulos joltain leikkimisen välineitä tai esimerkiksi kiipeilytelineitä.

Lasten toiveet osoittautuivat haasteellisemmaksi asiaksi selvittää, kuin olin ennakkoon kuvitellut. Jos kysyt lapsilta, haluavatko he keinun päiväkodin pihalle, luulen, että suurin osa lapsista vastaisi myöntävästi. Ratkaisevassa osassa oli kysymysten muotoilu. Tämän pyrin tekemään ilman johdattelua ja vaikuttamista lasten vastauksiin.

Onnistuin mielestäni saamaan lapsilta monipuolista ja luotettavaa tietoa. Haastattelujen litteroinnin ansiosta pystyin puolueettomasti tarkastelemaan kysymyksiäni. Jos huomasin johdatelleeni lasten vastauksia, en käyttänyt näitä osana tutkimukseni tuloksia. Luotettavuutta lisäsi se, että litteroin huolellisesti keräämäni aineiston enkä muokannut sitä vastaamaan omia käsityksiäni aiheesta. Opinnäytetyöstäni on luettavissa täsmälleen lasten omia ajatuksia.

Tekemäni havainnot tukivat haastatteluista nousseita teemoja. Havaintojen ja haastattelujen yhteneväisyys lisää tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuutta lisäsi myös dokumentoinnin tapani. Dokumentoin havaintoni äänittämällä. Tällä tavalla pystyin koko ajan tarkkailemaan lasten tekemisiä. Jos olisin kirjoittanut havaintoni ylös paperille, olisi minulta saattanut kirjoittamisen aikana mennä ohi jotain merkityksellistä. Myös nämä äänitteet litteroin.

Aineiston analyysi tapahtui käyttämällä apuna sisällönanalyysia. Tämä oli teoriana itselleni uusi, mutta koin sen hyödyllisenä apuvälineenä aineiston analysoimisessa. Aineiston pelkistäminen tapahtui periaatteessa jo litterointivaiheessa. Väitän näin siksi, että lasten vastaukset itsessään olivat jo melko pelkistettyjä. He kertoivat, miten asia heidän mielestään oli eivätkä he jaaritelleet. Lasten vastaukset olivat useimmiten melko lyhyitä, mutta tämä helpotti aineiston pelkistämistä.

Aineiston litteroimisen ja pelkistämisen jälkeen alkoi aineiston ryhmittely. Eri ryhmät olivat suhteellisen helposti löydettävissä aineistosta, koska samoja teemoja oli löydettävissä niin haastatteluista, kuin tekemistäni havainnoista. Tässä vaiheessa käytin avukseni erivärisiä korostuskyniä. Korostin samaan ryhmään kuuluvat asiat samalla värillä ja näin minun oli helpompi löytää aineiston ryhmät. Ryhmittelyn jälkeen loin jokaiselle ryhmälle oman käsitteensä. Näin muodostin tutkimukseni tulosten seitsemän eri teemaa: leikit ja liikkuminen, lelut ja luonnon elementit, havainnointi, säännöt, sosiaaliset suhteet, ruoka sekä toiveet.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Jos tekisin opinnäytetyöprosessissani jotain toisin, tekisin ennen varsinaisia haastatteluja koehaastattelun. Huomasin kuunnelllessani ensimmäisen haastattelun nauhoituksia, että jännitin haastattelutilannetta. Vaikka lapset olivat minulle entuudestaan tuttuja, oli itse haastattelutilanne itselleni uusi ja outo tilanne. Harjoittelemalla haastattelua etukäteen, olisin voinut saada ensimmäisestä haastattelusta vielä enemmän aineistoa. Onnekseni ensimmäisen haastattelun tytöt olivat niin puheliaita, että se helpotti haastattelun kulkua.

Opinnäytetyöprosessi tarjosi minulle itselleni paljon hyviä asioita tulevaa lastentarhanopettajan työtäni ajatellen. Sain motivaatiota, innostusta ja erilaisia ajatuksia luonnossa liikkumisen toteuttamiseen lasten kanssa. Haluan lastentarhanopettajana ottaa luonnon osaksi työskentelyäni ja toiminnan suunnittelua. Luonto ja metsä tarjoavat lukuisia erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Luonnon materiaaleja on mahdollisuus käyttää monipuolisesti hyödyksi toiminnassa, leikeissä ja askarteluissa. Oppimisympäristönä luonto mahdollistaa monipuolista ja hauskaa toimintaa lapsille.

Kaiken kaikkiaan olen todella tyytyväinen opinnäytetyöhöni ja koko prosessiin. Opin itse paljon tämän työn tekemisen aikana. Toivon myös, että toimeksiantaja-päiväkodin työntekijöiden on mahdollisuus oppia uutta. Toivon, että he saivat toiminnalleen vahvistusta sekä uusia kehitysideoita toiminnalleen.

LÄHTEET

Ahonen, T., Viholainen, H., Cantell, M. & Rintala, P. 2005. Motoriikka ja oppimisvaikeudet. Teoksessa Rintala, P., Ahonen, T., Cantell, M. & Nissinen, A. (toim.) Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 7–24.

Arvonen, S. 2015. Metsämieli. Kehon ja mielen kuntosali. Helsinki: Metsäkustannus Oy.

Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Fröman, F. 2016. Metsään, mars! Lapset käyvät yhä harvemmin liikkumassa metsässä, mikä huolestuttaa monia. Helsingin Sanomat 15.4.2016. Viitattu 30.6.2016. <http://www.hs.fi/lastenuutiset/a1460606385288>

Grönfors, M. 2015. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 146–161.

Hakala, J.T. 2015. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 14–26.

Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2016. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 55–67.

Helenius, A. 2008. Mitä pedagogisella toiminnalla tarkoitetaan? Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY, 52–55.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huisman, T. & Nissinen, A. 2005. Oppiminen, oppimistyylit ja liikunta. Teoksessa Rintala, P., Ahonen, T., Cantell, M. & Nissinen, A. (toim.) Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–46.

Hämäläinen, J & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Junttila, T. 2014. Lasten ja nuorten luontoharrastukset ja kiinnostus luontokerhotoimintaan. Karelia ammattikorkeakoulu. Metsätalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieta Oy.

Kangasniemi, J., Reitti, M. & Sillanpää-Reitti, T. 2009. Luonto- ja elämysliikunta. Helsinki: Opetushallitus ja koululiikuntaliitto.

Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9–29.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun! Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. 1.painos. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Kurki, L. 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 112–135.

Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 115–191.

Kurki, L. & Nivala, E. 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Leinonen, A. 2015. Voimaannuttava luonto. Lapsiperheiden näkemyksiä luonnon hyvinvointivaikutuksista. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Marttila, M. 2010. Oppimisen ilo löytyy luonnosta. Seikkailu- ja elämyspedagoginen luontoliikunta oppimisen tukena. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.

Matikainen, E. 2008. Lasten orientoituminen luonnonympäristöön. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY, 155–163.

Nikkinen, I. 2001. Metsämörri. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK, Kustantajat Sarmala Oy ja Suomen Latu.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Nikodin, J., Kokkonen, A. & Viberg, K. 2013. Yhteinen käsitys. Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen sanasto ja käytännöt. Helsinki: Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy. Viitattu: 15.6.2016. http://yhteinenkasitys.fi/sites/prod.yhteinenkasitys.fi/files/yhteinen_kasitys_web.pdf

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013. Pori: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. Viitattu 28.6.2016. <http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyytänen%202013.pdf>

Nummi, E. 1998. Täti Vihreän ympäristöopas. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Ojanen, T., Ritmala, M., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2011. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.

Parikka-Nihti, M. 2011, Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävästä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pirinen, H. 2015. Tämä Urheilusanomien juttu vaikutti hallitusohjelmaan – lue kauhutarina lasten liikuntapommista tästä. Iltasanomat 18.3.2015. Viitattu 30.6.2016.

<http://www.iltasanomat.fi/urheilu/art-2000000895595.html>

Rintala, P. 2005. Liiku ja opi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Vaasa: Waasa Grafics.

Rosenberg, T. 1993. Pienestä pitäen. Ympäristökasvatus ja päivähoidon ekologinen arki. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK ja Suomen Luonnonsuojeluliitto.

Suomen Latu. n.d. Metsämörriohjaajan opas. Helsinki: Suomen Latu.

Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 2016. Sosiaalipedagogiikka. Viitattu 28.6.2016. <http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogiikka/>

Sääkslahti, A. 2015. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tapio, J. 2014. Luonto tekee lasten koulupäivistä hausempia. Yle Uutiset 27.10.2014. Viitattu 30.6.2016. http://yle.fi/uutiset/luonto_tekee_lasten_koulupaivista_hausempia/7553040

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

”Mutta ei siellä oo semmosia leluja”

Metsämörriryhmän lasten mietteitä luonnossa liikkumisesta

Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–54.

Varhaiskasvatuslaki 2015. 8.5.2015/580. Viitattu 1.7.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#L1P7>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes. Viitattu 28.6.2016. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

SUOSTUMUSLUPALOMAKE

Hyvät vanhemmat!

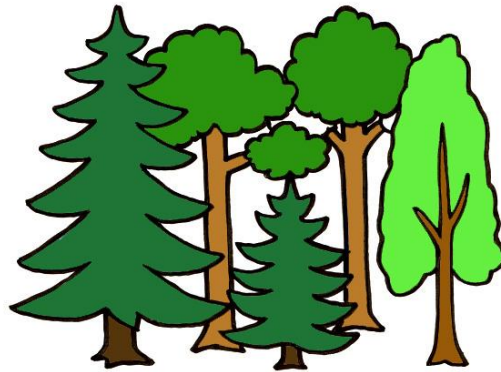
Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Hämeen Ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä 5-vuotiaiden lasten luontoliikunnasta. Haluan työssäni päästä selvittämään lasten omia ajatuksia ja mietteitä luontoliikuntaan liittyen.

Tarkoituksena olisi saada tietoa suoraan lapsilta ja tässä aion käyttää lapsihaastattelua ja havainnointia. Haastattelut tulen toteuttamaan pienissä ryhmissä. Olen tehnyt _____ssa työharjoittelun loppuvuoden 2015 aikana, joten olen lapsille jo entuudestaan tuttu aikuinen.

Kaikki keräämäni tieto tullaan käsittelemään luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain tähän työhön. Myös lasten yksityisyyttä kunnioitetaan eikä yksittäistä lasta tulla tunnistamaan valmiista opinnäytetyöstäni.

Pyydän suostumustanne, että lapsenne saa osallistua opinnäytetyöhöni. Mikäli haluatte kysyä jotain opinnäytetyöhöni liittyvistä asioista, voitte olla minuun yhteydessä sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin,

Hanne Soukola
hanne.soukola@student.hamk.fi

Täytähän seuraavat tiedot, kiitos.

Lapsen nimi: _____

Lapsemme **saa** osallistua opinnäytetyöhön

Lapsemme **ei saa** osallistua opinnäytetyöhön

Huoltajan _____ allekirjoitus _____ ja _____ nimenselvennös: